

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 32. (536.) SZÁM – 2014. AUGUSZTUS 22.

Hírtelevíziók szerep-
tévesztésben **AKTUÁLIS**

Szeltersz felől
a világ **TÁRSADALOM**

Határtalan honkeresők
Váncsodon **RIPORT**

Vándorszínház a Bánságban

A játék a fontos, nem a tér

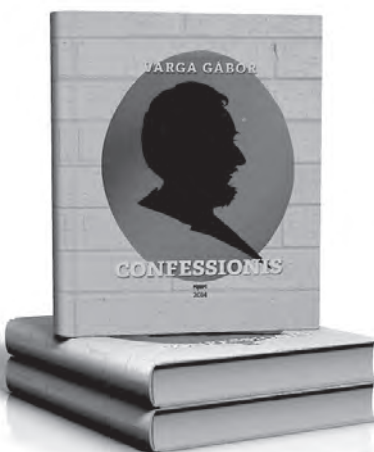
Könyvet a Riport kiadótól

Rendelje meg kedvezményes áron,
közvetlenül a kiadótól legújabb könyveinket. Már kapható:

SZILÁGYI ALADÁR:
*Váradhegyalja –
egy világ
a város körül*
című riportsorozata

VARGA GÁBOR:
*Confessionis –
egy Bukarestbe
száműzött
nagyváradai értelmiségi
töprengései*

Előkészületben:

CZIKA TIHAMÉR:
*Álmodok egy Erdélyt
című publicisztika
válogatása*

KARÁCSONY BENŐ:
Utazás a szürke folyón
(regény)

TASNÁDI-SÁHY PÉTER:
A békaember legendája
(novellák)

PÉTER I. ZOLTÁN:
*Nagyváradai vendéglők
a Monarchia idején*
(monográfia)

További információk, megrendelés: riportkiado@gmail.com, tel.: 0259-419924

tartalom

11

13

18

19

HETI MÉRLEG

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Lélektelenül

AKTUÁLIS

7–8 Cseke Péter Tamás: Hírtelevíziók szereptévesztésben – Az Antena 3 a Voiculescu ítélet után

INTERJÚ

9–10 Cseke Péter Tamás: A köz tisztviselői és alkalmazottai – Birtalan József államtitkár, a Köztisztviselők Országos Ügynökségének elnöke

TÁRSADALOM

11–12 Kustán Magyar Attila: Szeltersz felől a világ – táborozó társadalomkutatók

RIPORT

13–15 Szilágyi Aladár: Határtalan honkeresők Váncsodon – román jövőkeresők Magyarországon

HÁTTÉR

16–17 Ady András: Békétlen rémmese kalifával, halállal – válságócok a Közel-Keleten

IN MEMORIAM

18 Simon Judit: Elment a nagymama – Halasi Erzsébet színművész halálára

INTERJÚ

19–21 Parászka Boróka: Az alibi munkától a közösségi gondoskodásig – Tamás Pál szociológus

NÉZŐPONT

22 Havas Henrik: Menni kéne

RIPORT

23–25 Simon Judit: Nem a tér a fontos, hanem a játék – Vándorszínház a Bánságban

TÉKA

26 Parászka Boróka: Haikuk túléléshez és meghaláshoz – Markó Béla Fűszál a sziklán című haiku kötetéről

CÍMLAPFOTÓ: SIMON JUDIT

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 32. (536.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Titus Corlătean** román külügyminiszter a magyar-román alapszerződés megsértésének minősítette a magyarországi döntéshozóknak az etnikai autonómiát támogató nyilatkozatait. A román diplomácia vezetője a külhoni románságnak szervezett Marosfői Nyári Egyetemen fejtette ki álláspontját a székely autonómiaigényről. „A magyarországi döntéshozóknak a kollektív jogokat, vagy az etnikai alapú területi autonómiát szorgalmazó nyilatkozatai, amelyeket nem egyszer román területen fogalmaznak meg, gyakorlatilag megkérdőjelezik a Románia és Magyarország közötti alapszerződés érvényességét, ami nagyon súlyos, vagy éppenséggel a szerződés megsértését jelenthetik” – mondta a román diplomácia vezetője

■ **A román külügy cáfolta**, hogy Románia harcokcsikat és lőfegyvereket juttatott volna el az iraki és szíriai területeket elfoglaló Iszlám Állam (IÁ) nevű szélsőséges szunnita csoportnak. Bukarest arra reagált, hogy egy orosz katonai vezető a RIA Novosztyi hírügynökségnek azt mondta: a szunnita szélsőségeket nyugati titkoszolgálatok segítették abban, hogy fegyverhez jussanak. Az idézett tiszt szerint a IÁ Bulgáriából jutott páncélozott járművekhez és gránátvetőkhöz, Horvátországból tüzérségi eszközökhöz, Ukrajnából csapatszállító járművekhez, Romániából pedig tankokhoz és lőfegyverekhez. Az ország fegyverexportját felügyelő külügyminisztérium szerint 2012-2014 között Románia senkinek nem adott el harcokcsikat, és elutasítja azokat a gyanúsításokat, amelyek szerint köze lenne a szunnita szélsőségesek felfegyverzéséhez.

Johannis nem autonomista

Hivatalosan is eldőlt, hogy a Nemzeti Liberális Párt (PNL) elnökét, Klaus Johannist indítja az államfőválasztáson a Keresztény-Liberális Szövetség (ACL). Ezt maga a jelölt jelentette be a Demokrata Liberális Párt vezetőjével, Vasile Blagával közösen. Már korábban kiszivárgott, hogy a nagyszebeni polgármestert hozták ki esélyesebbnek az ACL két pártja által megrendelt felmérések a PDL jelöltjével, Cătălin Predoiuval szemben.

Johannis közölte: kampányát többek között arra alapozza majd, hogy amit polgármesterként Nagyszebenben elért – a város felvirágoztatását –, azt meg tudja valósítani államfőként az egész országban. Fő ellenjelöltjére, Victor Pontára utalva kijelentette: nem lehet hatékony a közigazgatás, ha az ország élén egy korrupt elnök áll, akit csak pártja „kiskirályainak” kiszolgálása vezérel. „Kevesebb lármát és több komolyságot akarok az államfői feladatok ellátásában” – szögezte le Johannis.

Az ACL jelöltje nem ért egyet az etnikai alapú régiósítással és az egységes román nemzetállam híve. „Nem vezet eredményre, ha a közigazgatási régiók határai egybeesnek az etnikai határokkal. Az egységes román nemzetállam híve vagyok. Nem hiszek az etnikai alapú régiósításban” – jelentette ki Nagyszeben szász polgármestere.

Gyűjtik a támogató aláírásokat

Az RMDSZ megkezdte az államfőválasztáson való induláshoz szükséges aláírások összegyűjtését. A Kelemen Hunor elnökjelölt támogatására leadott legkevesebb 200 ezer aláírást szeptember 23-ig iktatják – jelentette be Kovács Péter főtitkár, az RMDSZ kampányfőnöke.

„Ebben a kampányban is meg kell mutatnunk, hogy erős közösség vagyunk, minket nem lehet megkerülni, ha az ország jövőjéről döntenek” – fogalmazott a főtitkár. „Kelemen Hunornak képviselnie kell a magyarok érdekeit, hangot kell adjon gondjainknak, elvárásainknak. A magyar államelnök-jelölt közösségünk hangja” – tette hozzá.

A kampányfőnök tájékoztatása szerint országszerte valamennyi megyei és területi RMDSZ-székházban, valamint a tulipán színeiben tisztséget nyert polgármesterek hivatalában is gyűjtik az aláírásokat. Csakis a 18. életévét betöltött, szavazati joggal rendelkező személyek gyűjthetnek aláírásokat és írhatnak alá, ugyanakkor egy személy csak egyetlen listát támogathat aláírásával.

Rajthoz áll a Néppárt is

Az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) saját jelöltjét, Szilágyi Zsoltot, a párt alelnökét indítja a novemberi elnökválasztáson – jelentették be az EMNP vezetői Csíkszeredán. Toró T. Tibor, az EMNP elnöke elmondta, a párt választmánya úgy értékelte, hogy a közelgő választási kampányban is meg kell jeleníteni azokat az értékeket, amelyek képviseletére a párt megalakult. „Arra szeretnénk, hogy kampányt felhasználni, hogy érdemi vita induljon

el a többség és a kisebbség között” – jelentette ki Toró. A jelöltre elmondta, 1990-ben a román parlament legfiatalabb képviselője volt. 14 évet töltött el a román törvényhozásban, ahol többnyire a külügyi bizottságban tevékenykedett. 2004-től három évig a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen tanított politológiát, 2007 óta Tőkés László európai parlamenti képviselő kabinetfőnöke. Szilágyi Zsolt elmondta: „Az EMNP azt tűzte ki célul, hogy az Európában már bevált autonómiaformák romániai megvalósítása által intézményes keretet biztosítson az erdélyi magyar önrendelkezésnek, a Székelyföld területi autonómiájának”.

Orbán nem örül, Izsák nem indul

Sok sikert kívánt Kelemen Hunor RMDSZ-elnöknek részvételéhez a romániai elnökválasztáson Orbán Viktor kettejük budapesti egyeztetésén. A maszol.ro úgy értesült, a Fidesz vezetője az EMNP-s Szilágyi Zsolt indítását nem támogatta.

A novemberi államelnök-választásról a találkozón Kelemen Hunor kijelentette: „ebben az időszakban egész Románia figyel, éppen ezért szélesebb körben mutathatjuk meg az erdélyi magyar közösség törekvéseit, érdekeit. Ez a legjobb alkalom arra, hogy elmondjuk, kik vagyunk, és mit akarunk. El kell mondanunk a román többségnek, hogy mi, magyarok dolgozó, adózó, értéketermelő polgárai vagyunk ennek az országnak, de saját hagyományaink, értékeink és érdekeink vannak. A román politikusok, pártok között egy sincs, amely az erdélyi magyarok specifikus kérdéseire megfelelő választ adna.”

A maszol.ro úgy tudja, Orbán Viktor az EMNP

vezetőivel tudatta még a Tusványoson, egy szűk körben lezajlott találkozón, hogy nem támogatja jelöltjük indulását. „Orbán egyenesen anyagi támogatásmegvonásokat helyezett kilátásba, ha a Néppárt mégis indít jelöltet” – közölte egy, a tárgyalásokhoz közel álló forrás.

A Néppárt eredetileg Izsák Balázst kérte fel arra, hogy vállalja el a jelölést, ám a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) elnöke ezt elutasította. Ez Izsáknak a Toró T. Tibor címzett leveléből derül ki, amelyet az erdely.ma portál hozott nyilvánosságra. „Számomra magasabb, megtisztelőbb tisztséget legfeljebb az autonóm Székelyföld kínálhat. Maradok tehát, amíg a mandátumom tart, – s ameddig a Jóisten is úgy akarja – csak és kizárólag a Székely Nemzeti Tanács elnöke” – írta az SZNT elnöke.

Bajban Ponta kampányfőnöke

Bűnvádi eljárást indított a korrupcióellenes ügyészség (DNA) Dan Şova volt közlekedési miniszter ellen, aki az államfői tisztségre pályázó Victor Ponta miniszterelnök kampányfőnöke.

A politikust hivatali visszaélésben való bűnsegédlettel és jogtalan haszonszerzéssel gyanúsítják:

a vádhatóság szerint a Şova és Társai ügyvédi iroda olyan szerződéseket kötött 2007-ben két olténiai hőerőművel, amelyek 71 millió lejes kárt okoztak az állami tulajdonban lévő energetikai létesítményeknek, az ügyvédi irodának mégis 3,4 millió lejnyi honoráriumot és sikerdíjat fizettek ki.

A Legfelső Bírói Tanács (CSM) vizsgálati részlegének kimutatása szerint az ügyben a Şova-féle ügyvédi irodával üzleti kapcsolatban lévő Victor Ponta neve is felbukkan. A CSM jelentése szerint 2009 és 2013 között 19 bűnügyi dossziében szerepelt Ponta neve, ezek közül tizennégyet vádemelés nélkül lezártak, öt esetben folyamatban van a nyomozás. A Digi 24 hírtelevízió szerint a lezáratlan esetek között szerepel a Gorj megyei energetikai komplexum szerződéskötéseinek ügye. Ponta 2004-2008 között a PSD egyik Gorj megyei parlamenti képviselője volt.

Şova a DNA épületéből való távozásakor azt állította, hogy Ponta nem szerepel a gyanúsítottak listáján. „A rovinari-i (a hőerőművek egyike) pénzből Ponta úr sohasem kapott egyetlen lejt sem” – tette hozzá. A gyanúsított a kormányfő közeli munkatársa, korábban a PSD szóvivője volt. 2008 óta szenátor, a párt 2012-es kormányra kerülése után

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ Lélektelenül

Tragikus és elrémisztő, ami augusztus tizedikén este Kézdiszentléleken történt. Egy vétlen motoros elüt egy, az úton szabálytalanul átkelő lányt, aki csak megsérül, miközben a szovátai fiatalember mindmáig tisztázatlan körülmények között meghal, a vele utazó nő megsérül. Ebben a formájában csak a baleseti krónikába került volna a hír, ám a társa segítségére siető másik motorost a lány hozzátartozói szinte meglincselik, súlyos állapotban kerül kórházba. Nem véletlen, hogy mindenkinek a 2006-os olaszliszkai lincselés jut az eszébe, amikor egy tanárt, aki autójával könnyű sérüléseket okozva elsodort egy gyereket, s megállt segíteni, a helyszínre siető rokonok két kislánya szeme láttára meggyilkolták. Hogy Kézdiiben mi okozta, ki okozta a motoros halálát, azt több mint egy hete nem tudjuk, miközben a közösségi oldalakon, s a média egy részében is szemtanúkra hivatkozva tartja magát a vélekedés, hogy ő is lincselés áldozata lett, sérüléseit nem az esés okozta. És az sem titok, hogy Olaszliszkához hasonlóan a Székelyföldön is romák az elkövetők, igaz, a vád ma még csak gyilkossági kísérlet.

Az is szokványos, ami a tragikus este után történt, a motorosok megemlékező, egyben fenyegető felvonulása, a roma közösség egy részének az elmenekülése, a környéken robbanással fenyegető közhangulat. (Furcsa sajátossága az országnak, hogy a román média messze nem tálalta akkora szenzációként az esetet, mint egyébként szokta, úgy látszik e tekintetben már érvényesül egyféle autonómia. Ez a magyarok és az ő külön cigányaik problémája.)

A hatóságok sem állnak a helyzet magaslatán, a vizsgálat késik, az önkormányzat erejét egy ilyen ügy kezelése meghaladja, a politikusok zavartan hallgatnak, pedig egyik-másik fontos közszereplőnk szentléleki vizitjét el tudnám képzelni, okos, határozott, de megnyugtató üzenetekkel. A média egy része is hallgat, más része a kedélyeket szítva populista, pedig már nincs hova fokozni a hangulatot, több szerkesztő kolléga elismerte, az utóbbi napokban idejük nagy része arra megy el, hogy weboldalaikról, Facebook-oldalaikról töröljék a szélsőségesen gyalázkodó kommenteket. A mérsékelt gyalázkodó vélemény ma már belefér...

Ugyan itt is, ott is létező jelenség, nem tűnt eddig azonosnak a romániai és a magyarországi cigányellenesség, specifikus viszont, hogy az erdélyi magyar közegben – talán a hasonló médiafogyasztási szokások miatt – kimutatható a magyarországi szölamok, motívumok átvétele. Ráadásul a mostani eset még természetesebbé teheti a magyar szélsőjobb itteni jelenlétét. Ugyebár, közös az ellenség. És ezt a helyzetet nem segíti, hogy az országban okkal, ok nélkül sokak bizalma megrendült az igazságszolgáltatásban. Márpedig egy működő demokráciának ez az intézmény egyik alappillére. Biztosnak kell lennünk abban, hogy a nyomozó hatóság felderíti a tényeket, a bíróság pedig szigorú, de megalapozott ítéletet hoz. A törvény betűje és szelleme szerint. Ami még mindig csak tüneti kezelés, nem old meg szociális feszültséget, nem teremt munkát, nem csitít etnikai konfliktust. De a lincselésnél vagy a pogromnál még mindig sokkal jobb.

röviden

■ **Az energiaár-szabályozó hatóság (ANRE) lehetővé teszi, hogy a fogyasztók térítésmentesen áramszolgáltatót váltsanak, ha elégedetlenek a céggel, amelyhez szerződés köti őket. A szerződésbontás írásban kérvényezhető az aktuális szolgáltatónál. A szolgáltatás megszüntetésének a dátuma nem lehet korábbi a kérvény keltezésétől számított 21. napnál. Az új szolgáltató felé meg kell nevezni a lakcímet, az aktuális szolgáltató nevét, a még nem törlesztett számlák értékét, valamint lehetőség szerint a tervezett áramfogyasztás mennyiségét.**

■ **Orbán Viktor szerint az Oroszországgal szembeni gazdasági szankció politikája ellentétes a magyar nemzeti érdekekkel. A kormányfő a Kosuth Rádióban azt mondta, egyetért Robert Fico szlovák miniszterelnökkel abban, hogy a Nyugat által szorgalmazott szankció politikája „többet árt nekünk, mint az oroszoknak”. „Lábon löttük magunkat” – fogalmazott. Orbán keresi a partnereket ahhoz, hogy változtasson az EU politikáján. A kormányfő szükségesnek nevezte egy konferencia összehívását, amelyen az Unió és Oroszország megtárgyalja együttműködése jövőjét.**

■ **A Magyar Polgári Párt (MPP) a magyarság szempontjából tett nélkülök tartja a novemberi romániai államfőválasztást, ezért nem látja értelmét annak, hogy jelöltet állítson – közölte Biró Zsolt, a párt elnöke. Biró úgy látja, csak a második fordulóban lehetne tétje a magyar szavazatoknak, ha befolyásolhatnák, hogy ki legyen Románia következő elnöke. Ehhez az kellett volna, hogy az erdélyi magyarság álláspontját egyetlen jelölt képviselje.**

▷ parlamenti kapcsolatokért felelős miniszter volt, később a közlekedési tárca élén ő irányította az autópálya-építési programot. Júniusban azzal indokolta lemondását, hogy a PSD államfőjelöltjének kampányfőnöke lesz.

Csökken is, nő is a román GDP

Románia gazdasága hivatalosan is technikai recesszióba süllyedt. Erről akkor lehet beszélni, amikor a bruttó hazai termék (GDP) legalább két egymást követő negyedévben csökken az előző negyedévhez viszonyítva. Romániában ezt történt a legutóbbi két negyedévben. A idei második negyedévben 1 százalékkal, az első negyedévben pedig 0,2 százalékkal csökkent a GDP az előző negyedévhez képest.

Az Országos Statisztikai Intézet (INS) a második negyedév adatairól tájékoztató közleményében ezt elhallgatta, ám a HotNews portál kérdésére megerősítette az Eurostat információit. Az EU statisztikai hivatalának adatai szerint a románokon kívül a ciprusi és az olasz gazdaság fordult recesszióba, míg a legnagyobb mértékben a magyar GDP növekedett.

A Transilvana Bank vezető közgazdászának elemzése szerint a román gazdaság hanyatlása azzal magyarázható, hogy jelentősen csökkentek a befektetések a termelői ágazatokban, a fogyasztás növekedése pedig ezt nem tudta ellensúlyozni.

Az Eurostat adatai szerint az első fél évben a román GDP 2,4 százalékkal nőtt a kiigazított érték szerint, a kiigazított érték alapján a növekedés 2,6 százalékos volt a tavalyi első hat hónaphoz képest. A kormány úgy vélte, a 2,6 százalékos növekedés Európában az

egyik legmagasabb érték, ami továbbra is elsősorban az export és az ipar teljesítményének köszönhető. A kabinet 2,5 százalékos gazdasági növekedésre számít az idén.

Tartós válsággal riogat Bănescu

A nyugdíjjárulék októbertől bevezetendő ötszázalékos csökkentése nem más, mint a novemberi elnökválasztásra készülő pártok felelőtlen kampányfogása, amely gazdasági válságba taszítja az országot – jelentette ki Traian Bănescu. Az államfő azután szólította fel a parlamenti pártokat „hazugságkampányuk” befejezésére, hogy az Eurostat bejelentette: a román gazdaság technikai recesszióba került, vagyis GDP-je két egymást követő negyedévben csökkent.

Bănescu a Victor Ponta vezette kormányt és a jobboldali ellenzéki pártok Keresztény-liberális Szövetségét egyaránt támadta. Úgy vélekedett: a parlamentnek megfontolásra visszaküldött járulékcsoökkentési tervezetet a pártok csak szavazatvásárlási megfontolásból támogatják, holott látniuk kellene, Románia most nem tudná fedezni a bevételkiesést.

Rámutatott: a gazdaságot az extra adók és az üzemanyag jövedéki adójának emelése fogta vissza, ráadásul ezek a kormányintézkedések a költségvetést sem juttatták többletbevételhez. Bănescu szerint a felesleges adóterheknek az eltörlése segítené „levegőhöz jutni” a két évnyi növekedés után ismét „fuldokló” gazdaságot, amely tartós válságba is kerülhet, ha folytatódik a járulékcsoökkentés körüli választási „hazugságkampány”.

A nyári szüneten lévő parlament az ACL kezdeményezésére rendkívüli ülésszakot tart, hogy másodszor

is elfogadja a nyugdíjjárulék csökkentéséről szóló törvényt. Ha a jogszabályt változtatlan formában szavazzák meg, az államfő már nem tagadhatja meg kihirdetését.

Két új Candu reaktor Cernavodán

A NucNet.org oldal megszellőztette, hogy a China Nuclear Power Engineering Companyval (CNPEC) írt alá megállapodást a cernavodai atomerőmű. Két új reaktor épül a meglévők mellé a „kizárólagos és kötelező érvényű” megállapodásnak köszönhetően. A Candu Energy tájékoztatása szerint a Cernavoda-3, illetve Cernavoda-4 blokk a telephelyen jelenleg üzemelő két blokkhoz hasonlóan Candu 6-os típusú lesz, de azoknak egy olyan továbbfejlesztett változata, mely megfelel a jelenlegi biztonsági előírásoknak (ide értve a Fukushima utáni változásokat is). A megállapodás szerint a Candu Energy leszállítja a reaktorokat a Nuclearelectrica vállalat részére, és az erőművet a CNPEC építi.

Jelenleg két nukleáris blokk termel villamos energiát, a Cernavoda-1 1996 decembere, a Cernavoda-2 2007 októbere óta, kereskedelmi céllal. A telephelyre öt Candu reaktort terveztek, de a ,90-es években a forráshiány, majd az áram iránti kereslet esése miatt az építkezést felfüggesztették.

Szereptévesztett hírtelevíziók

Zavartalanul manipulálhatják, félretájékoztathatják, sőt az állami intézmények ellen uszíthatják az augusztus elején bebörtönzött Dan Voiculescu televíziói a nézőket, és sok más adó is bátran megszegi az audiovizuális törvényt. CSEKE PÉTER TAMÁS a médiahatóság korábbi, illetve jelenlegi tagját, GÁSPÁRIK ATTILÁT és TUROS LÓRÁNDOT kérdezte arról, hogy miért van ez így.

Talán soha nem voltak annyira nyilvánvalóak a romániai médiaszabályozás hiányosságai, mint a Dan Voiculescu bebörtönzését követő napokban. A politikus-üzletember médiabirodalmához, az Intact trösztéhez tartozó televíziók korábban sem a pártatlanságukról voltak ismertek, ám az ítélet kihirdetése után precedens nélküli módon már utcára is szólították tiltakozni a nézőket (lásd keretes írásunkat). Manipulatív módon arra hivatkoztak, hogy az igazságszolgáltatás döntése a sajtószabadság ellen irányul. Mindezt büntetlenül megtehették, mert a nyilvánvaló félretájékoztatás és az állam intézményei elleni uszítás miatt az Országos Audiovizuális Tanács (CNA) eddig egyetlen szankciót sem szabott ki.

Gáspárik: ennek nincs köze az újságíráshoz „Az Antena 3 polgárháborús hangulatot teremtett a tüntetés megszervezésével. Szerintem akár a Legfelső Védelmi Tanácsot is össze kellett volna hívni emiatt. Ilyen nincs, hogy utcára hívják az embereket egy jogerős bírósági ítélet ellen tiltakozni. Ennek már semmi köze az újságíráshoz” – nyilatkozta az Erdélyi Riportnak Gáspárik Attila, aki korábban hat évig a CNA tagja volt. Szerinte a médiahatóságnak már rég el kellett volna sötétítenie az Antena 3-at. „Most már késő megtenni, az audiovizuális tanács nagyon rosszul jönne ki belőle” – tette hozzá.

Gáspárik emlékeztetett arra, hogy már hosszú évek óta elengedték a kezét a szabályozó hatóságok a különböző televízióknak. „A szólásszabadságra hivatkozva a CNA

Itt van az Antena 3, hirdették az elnöki palota előtt tüntető bukarestiek

Ha az adóra kapcsol, a néző nem azért teszi, mert tájékozódni akar, hanem azért, mert azonosulni tud azzal, amit a csatorna hirdet (Gáspárik Attila)

minden egyes ügy mellett elment: hagyjad, mert a másik adó is ugyanezt műveli. Most pedig felébredtünk, hogy ez nagyon durva lett. Pedig amit az Antena 3 televízió tesz, az egyáltalán nem durvább, mint amit mondjuk a Realitatea TV, vagy a B1 TV művel néha” – fogalmazott Gáspárik. Felidézte, hogy ezt a jelenséget egymást közt a román televíziózás „otévéseésének” nevezték korábban egymást közt a CNA tagjai. A kifejezés Dan Diaconescu politikus-üzletember tavaly óta már nem sugárzó adójára, a szélsőségesen populistá szerkesztési elveket követő OTV-re utal. Gáspárik szerint a jelenséget elősegítette, hogy nagyon gyenge lett a román állam. „Ha erős lenne, könnyen fegyelmezni tudta volna ezeket a csatornákat akár a CNA-n keresztül, vagy más módszerekkel” – magyarázta.

A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház jelenlegi igazgatója ugyanakkor elismerte: a médiahatóság korábban sem volt képes fegyelmezni a televíziókat. Magyarázata szerint az Antena 3 óriási nézettséget ért el a televíziózási stílusával, a második legnézetesebb csatorna ma Romániában. „A nézettség mindig mindent felülír. Simán ki tudja fizetni a 100 ezer lejes büntetést, ha reklámpercei a nézettsége miatt nagyon értékesek, és milliókat kaszálhat” – fogalmazott Gáspárik.

Mint felidézte, korábban többször kérték a jogalkotóktól, hogy a CNA által kiróható büntetések arányosak legyenek az adott csatorna bevételeivel, született is erről egy törvénymódosító javaslat. Ezt azonban azért ejtették, mert alkalmazása méltánytalanságokat eredményezett volna. „Kiderült, hogy ez sem jó. Az

Az Antena 3 a legtöbbet büntetett adó

2013-ban a CNA összesen 2,217 millió lejes bírságot szabott ki a televíziókra és a rádiókra, a pénzbüntetések toplistáját messze az Antena 3 vezette, 295 ezer lejjel. A második helyre Sebastian Ghiță szociáldemokrata képviselő hírtelevíziója, a România TV került 250 ezer lejjel. A harmadik a listán Dan Voiculescu másik televíziója, az Antena 1, amelyet 245 ezer lejre bírságoltak. A negyedik helyre az időközben pártot alapító Dan Diaconescu tévéje, az OTV került, amelynek 2013 elején a CNA visszavonta a működési engedélyét, mert nem fizette ki a korábbi büntetéseket. Az adó azóta sem sugároz, Diaconescu a România TV-n bukkant fel.

▷ adók tulajdonosi háttere bonyolult. Például a *Realitatea TV* és a Rosal köztisztasági vállalat korábban egy cég volt. A Rosalnak hatalmas bevételei vannak, és igazságtalan lett volna, ha a Realitateára kiszabható büntetéseket ezekhez az összegekhez arányítjuk” – mondta a CNA volt tagja.

A nézők elfordulnak a tévétől

Gáspárik szerint a jelenség azzal is jár, hogy drasztikusan csökkentette a médiafogyasztást Romániában: a hírtévék hiteltelensége miatt az emberek elfordulnak a televíziózástól, és inkább a világhálóról tájékozódnak. „Ezek a csatornák szerintem már rég nem hírtévék, csak erősítik azt a brandet, amelyet szolgálnak. Ha az adóra kapcsol, a néző nem azért teszi, mert tájékozódni akar, hanem azért, mert azonosulni tud azzal, amit a csatorna hirdet. Így aki a liberálisokkal tart, az a *Realitatea TV*-t nézi, aki az államfővel, az a *B1 TV*-t követi, aki pedig a kormánypártokkal, az a *Romania TV*-t. Az egyetlen hírtélevízió, amelyen nehezebb észlelni politikai befolyásolást, az a *Digi24*” – mondta Gáspárik.

A román média sajátosságának nevezte, hogy szinte teljes egészében hazai befektetők működtetik. Mint mondta, Dan Voiculescu, illetve a *PRO TV*-t felfuttató Adrian Sârbu kitaláltak két erős román brandet, amelyek ma milliárdokat érnek. Ezzel szemben például Magyarországon két külföldi befektető uralja a médiapiacot. Ennek az a magyarázata Gáspárik Attila szerint, hogy

Gáspárik Attila
vásárhelyi
színigazgató, a
CNA volt tagja

a barátságtalan üzleti környezet és a politikai bizonytalanság nem vonzotta az országba a külföldi média-beruházókat.

Turos: nagyon enyhék a büntetések Gáspárik Attila RMDSZ által delegált utódja a CNA-ban Turos Lóránd az *Erdélyi Riportnak* nem kívánta kommentálni az *Antena 3* legutóbbi kihágásnyús műsorait és akcióit. Ezt azzal magyarázta, hogy etikátlannak tartja nyilatkozni olyan ügyről, amelyről még nem tárgyalt a CNA. Tájékoztatása szerint a médiahatóság már csak azért sem szabhatott ki szankciókat Dan Voiculescu bebörtönzése után az *Antena 3*-ra,

A televíziók-nak megéri büntetéseket kockáztatva szabálysértő, ám nézettséget generáló tartalmakat sugározni, mert az így befolyt reklám-bevételek messze meghaladják a bírságok szintjét (Turos Lóránd)

Turos Lóránd,
az audiovizuális
hatóság RMDSZ-
delegálta tagja

mert a testület kvórumhiány miatt nem ülésezett. A 11 tagú CNA három tagja bojkottálja az üléseket a hatóság elnöke, Laura Georgescu botrányos magatartása miatt, négyen pedig augusztusban szabadságon vannak – magyarázta.

Turos elmondta: a román médiahatóság tevékenységének egyfelől azért alacsony a hatékonysága, mert a kiszabható bírságoknak nincs elrettentő jellege, 5 ezer lejtől 200 ezer lejig terjednek. Emellett adott az képernyő-elsötétítés szankciója is, amely akár 180 perces is lehet, ám ennek még a pénzbüntetéseknél is kisebb a fenyegető hatása. „Sok adó inkább azért szurkol, hogy bírság helyett este hétkor sötétítsük el őket tíz percre” – magyarázta. A legsúlyosabb szankció a kihágásokat elkövető adó működési engedélyének a felfüggesztése, amelyet akkor szabnak ki, ha nem fizetik ki a pénzbírságokat. A televíziók azonban a legtöbbször fizetnek. Sőt, az éves költségvetésük megtervezésekor eleve számolnak a CNA-tól kapott várható bírságokkal. Gáspárikhoz hasonlóan ezt Turos azzal magyarázza, hogy az adóknak egyszerűen megéri büntetéseket kockáztatva szabálysértő, ám nézettséget generáló tartalmakat sugározni, mert az így befolyt reklámbevételek messze meghaladják a bírságok szintjét.

A médiahatóság politizáltságáról Turos úgy vélekedik: elkerülhetetlen, hogy a testület tagjait a pártok delegálják. „Úgy gondolom, egy demokráciában nincs olyan szuverén döntéshozó intézmény a parlamenten kívül, amely vállalhatná a felelősséget a médiahatóság összetételéért. Elhangzott már az a javaslat, hogy a testület tagjait civil szervezetek nevezzék ki. De melyik civil szervezetek? És kié legyen a döntés felelőssége?” – fogalmazott. Hozzátette, a CNA tagjai kinevezésük után nem folytathatnak politikai tevékenységet. „Persze nem biztos, hogy jó, ha pártszékházból kerülnek a médiahatóságba emberek. Van olyan kollégám, aki parlamenti képviselő is volt. Ám az már az egyén felelőssége, hogy a CNA-nál végzett munkája során a politikai múltjától elvonatkoztassa magát” – mondta Turos Lóránd.

Az elnök leszámolásaként állítják be a Voiculescu elleni ítéletet

Az *Antena 3* hívására mintegy négyezren vettek részt azon az engedély nélküli bukaresti megmozduláson, amelyet az államfői hivatal előtt tartottak a televízió védelmében. Az adó újságírói azt állították (és ezt a képernyőn folyamatosan hirdették): mivel a Dan Voiculescu kiszabott ítélet a médiabirodalom székházának az elkobzására is kiterjed, a létük került veszélybe. Valójában erről szó sincs. Az *Antena 3* eddig is bérelte az irodáit az üzletember egyik cégétől, ezentúl pedig az új tulajdonosnak, az államnak fizetnek. Az kevésbé valószínű, hogy a hírtélevízió mellett többször is kiálló Victor Ponta vezette kormány nem hosszabbítaná meg az adó bérleti szerződését. A bukaresti tüntetésen a tömeg Traian Băsescu lemondását követelte, és elüldözte a helyszínről az államfőt pártoló televíziók riportereit. Az *Antena 3* ugyanis az elnök leszámolásaként állította be a Dan Voiculescu elleni pert, majd az üzletember bebörtönzését is. Korábban éveken keresztül támadták a válaszadás joga nélkül a korrupcióellenes ügyészséget (DNA), majd az ítéletet kimondó bíróságot is, amelyek szerintük az államfőnek alárendelt intézmények.

A köztisztviselői és alkalmazottai

A bürokráciáért ne a hivatalnokokat okoljuk, mert az eljárásokat nem ők találták ki. Ha pedig mogorva velünk egy köztisztviselő, akkor gondoljunk arra, hogy esetleg azért morcos, mert rengeteg munkája van. CSEKE PÉTER TAMÁS a Köztisztviselők Országos Ügynökségének elnökét, BIRTALAN JÓZSEF államtitkárt kérdezte.

Először segítsen tisztázni: kiket nevezünk köztisztviselőknek?

Ők a különböző helyi, vagy központi hatóságok és intézmények alkalmazottai, akik közfeladatokat látnak el. A legkisebb polgármesteri hivataltól az államelnöki hivatalig mindenütt dolgoznak köztisztviselők. Különleges jogállású köztisztviselőknek számítanak például a rendőrök, a börtönök alkalmazottai, a parlamenti alkalmazottak, tehát elég széles a spektrum.

Kik az úgynevezett magas rangú köztisztviselők?

Ezt a közalkalmazotti kategóriát 2007-ben vezettük be. Elsősorban a prefektusok és az alprefektusok, illetve a különböző központi közintézmények, például minisztériumok főtitkárai és főtitkárhelyettesei tartoznak ide.

Ha jól tudom, ennek az alkalmazotti kategóriának különleges státusa van. Milyen feltételeket kell teljesíteni ahhoz, hogy valaki köztisztviselő lehessen?

A köztisztviselői posztokat versenyvizsgálással lehet elfoglalni. A megpályázott poszttól függenek a feltételek is: közép- vagy felsőfokú végzettség, az állásnak megfelelő szakképesítés, szakmai tapasztalat, emellett általános kritérium a román állampolgárság (a kettős állampolgárság nem akadály) és a román nyelvismerete.

Birtalan József
államtitkár

Mennyire felel meg a valóságnak az, hogy a köztisztviselők bizonyos fokú védeltséget élveznek a többi alkalmazotthoz képest, nehéz őket kirúgni az állásukból?

A még létező papír alapú kommunikációt kiiktatjuk, és mindenkit arra kérünk majd, hogy elektronikus aláírásokkal kommunikáljon velünk

A törvény valóban oltalmazza a köztisztviselőket, de ez nem azt jelenti, hogy nem lehet őket elbocsátani. Szakmai, fegyelmi vétségek miatt kirúghatók, mint bárki más, egy bizonyos – a fokozatosság elvét követő – procedura szerint. Igen nagy hibát kell elkövetnie egy köztisztviselőnek, hogy azonnali hatállyal menesszék az állásából. Emellett nem mentesülnek az elbocsátásoktól átszervezésekkor, amikor posztok szűnnek meg. Ilyen esetben azonban egy tartaléklistára kerülnek, ahonnan ki lehet őket nevezni más pozíciókba.

Lehetnek-e a köztisztviselőknek saját vállalkozásaik?

Cégtulajdonosok, részvényesek lehetnek, cégvezetők ellenben nem. Egy köztisztviselő nem folytathat olyan tevékenységet a magánszférában, amely gazdasági haszonnal jár. Vannak persze kivételek, például az oktatói munka, vagy a szerzői jogdíjakból szerzett jövedelem.

Jelenleg hány köztisztviselőt tartanak számon Romániában?

Az országban jelenleg 160 ezer körüli a köztisztviselői pozíciók száma, ebből mintegy 135 ezer állás van betöltve. Nem soroltam ide a különleges jogállású köztisztviselőket.

És mi a különbség a közalkalmazottak és a köztisztviselők között?

A közalkalmazott egy sokkal szélesebb kategória, ide tartozik az összes, költségvetésből fizetett alkalmazott, számuk jelenleg hárommillió Romániában. Világbanki értelmezés szerint a tanárok, orvosok és az állami nagyvállalatok alkalmazottai is közalkalmazottak.

A romániai köztisztviselők aránya a közalkalmazottak körében nagyobb vagy kisebb az EU-átlagnál?

Erre a kérdésre nem tudok válaszolni, mert az EU szintjén nem egységes a közigazgatási rendszer. Olaszországban például a közszállítási alkalmazottak is közalkalmazottak.

Melyek a Köztisztviselők Országos Ügynökségének a fő feladatai?

Három fő feladatunk van, az egyik a köztisztviselők menedzselése. Nyilvántartjuk minden egyes hivatal személyzeti struktúráját, létszámát, és ha az intézmény-

vezetők ezen változtatni akarnak, akkor az ügynökség ellenőrzi a törvényes előírások betartását. A humán erőforrás menedzsmentjével is foglalkozunk, követjük és egyengetjük a köztisztviselők karrierjét. Mindemellett a köztisztviselők képzése is a feladatunk.

Öt év után nevezték ki ismét az ügynökség élére. Mi változott az eltelt években az ügynökségnél?

Még a korábbi intézményvezetői mandátum alatt elkezdtünk egy informatizálási folyamatot, amelyet sikeresen befejeztünk a kollégák, sőt tovább is fejlesztettük. Jelenleg 4325 intézménnyel kommunikálunk elektronikus úton. Mindenféle jóváhagyás – kettő kivételével – elektronikus formában történik. Ez egy nagy előrelépés, mert csökkentette a bürokráciát. Ezt én nagy pozitívumnak tartom. Ellenben, az egész rendszerre nézve, az utóbbi öt évben születtek olyan jogszabályok, amelyek hátrányosan érintik a köztisztviselőket. Több ilyen, leépítéseket előíró törvény időközben alkotmányellenesnek bizonyult. Időközben megszületett a közalkalmazottak egységes bérezési törvénye is, amely azonban alkalmazhatatlan, és egyelőre nem is alkalmazzák. Mostanában ismét próbálkoznak az életbe léptetésével, de szerintem nem lehet méltányosan alkalmazni.

Mekkora most a köztisztviselők nettó átlagbére?

Erre a kérdésre is nehezen tudnék választ adni. Van statisztikánk bérsávonként, de sok a torzító elem. A helyi közigazgatásban egy típusú bértábla van, a központi adminisztrációban más. A bérezésbe jó értelemben beleszólnak a különböző európai uniós finanszírozások is, mert emelik egyes köztisztviselők fizetését. Más jellegű torzulások is vannak. Például az adóhivatalnál az alkalmazottak a teljesítménytől függetlenül bérpótlékokat is kapnak.

Mit tart a romániai köztisztviselők jelenlegi legnagyobb problémájának?

Készülőben van a köztisztviselői törvényt módosító tervezet, amely további decentralizációs elemeket tartalmaz. Átadjuk például minden egyes hivatalnak a versenyvizsgák szervezésének a jogát

Hát éppen a fizetés szintjét. Másrészt a helyi közigazgatásban dolgozó köztisztviselőknek sajátos problémáik is vannak, a leggyakoribb a létszámhiány. Akadnak kisebb polgármesteri hivatalok, ahol egy-egy hivatalnoknak két-három hatásköre is van, mert nem elegendő a személyzet. A közbeszerzési rendszer miatt a köztisztviselők bizonyos kockázatoknak is ki vannak téve, ha véletlenül, nem szándékosan mulasztanak, az ellenőrző szervek azonnal lecsapnak rájuk. A jogszabályi háttérnek is sok a hiányossága, bizonyos törvények egyszerűen nem alkalmazhatók.

Mi a leggyakoribb panasz a köztisztviselőkre, amelyről az ügynökségnek tudomása van? Nyomon követik a lakossági visszajelzéseket?

A romániai köztisztviselőknek van egy etikai kódexük. Ennek betartásáról évente készítünk jelentést, amely felkerül az intézmény honlapjára. Sok a panasz a bürokráciára, ám a bürokratikus eljárásokat nem a köztisztviselők találják ki, csak a törvény előírásait követik. Az emberek panaszkodnak a hivatalnokok mogorvaságára, amire azt tudom felhozni mentségként, hogy sokszor igen nagy a munka volumene.

Milyen jellegű képzésekkel foglalkozik az ügynökség?

Négy éve vettük át a köztisztviselők képzésével foglalkozó intézetet. Különböző tanfolyamaik vannak, amelyeket már nem finanszíroz a költségvetés, ezért partnereket kerestünk hozzájuk. Cégeket akkreditálunk, amelyek ezeket a tanfolyamokat lebonyolítják. Mi magunk is végzünk képzéseket, ezeket általában európai uniós forrásokból finanszírozzuk. Számítógép-használói (ECDL) képzést tartottunk például ingyen 14 ezer köztisztviselőnek, és hamarosan tanfolyamot indítunk a következő költségvetési ciklus uniós programjairól. Ez utóbbi 2500 embernek szól majd, már lehet is jelentkezni rá a honlapunkon.

Nemrégiben közölte az ügynökség, hogy Japánban képeznének

romániai köztisztviselőket. Miért éppen Japán?

Ez a képzés egy több éves múlt-ra visszatekintő csereprogram révén valósul meg. De nem ez az egyetlen ilyen programunk. Ugyanilyen partnerségünk van a francia képzési intézettel, és hamarosan beindul a partnerségünk egy német alapítvánnyal. A csereprogramok lényege, hogy a romániai köztisztviselők a partnerországok hivatalaiban dolgozhatnak, egészen jó fizetésért egyébként.

Idén nyáron költözik a bukaresti székházuk. Miért?

A székházunknak helyet adó ingatlan 1936-ban épült. Gyönyörű épület, csak nagyon rozzant állapotban van, gyakorlatilag omlik össze. Sikerült a kollégák segítségével a kormány támogatását elnyerni korszerűbb ingatlan megvásárlására.

Viszonylag rövid ideje van újra tisztségben. Mi az, amit eddigi mandátuma alatt el tudott érni az ügynökség élén, és amiről szívesen beszélné?

Többek között éppen ez a költözés. Ez a művelet még csak a kezdeti szakaszban sem volt, amikor ide kerültem. Emellett bekapcsolódtam több olyan munkába, amelybe próbáltam a mi sajátos – romániai magyar – szempontjainkat is bevenni. Készülőben van a köztisztviselői törvényt módosító tervezet, amely további decentralizációs elemeket tartalmaz. Átadjuk például minden egyes hivatalnak a versenyvizsgák szervezésének a jogát. A még létező papír alapú kommunikációt kiiktatjuk, és mindenkit arra kérünk majd, hogy elektronikus aláírásokkal kommunikáljon velünk. Megemlíteném azt is, hogy megengednénk a nyugdíjasoknak a hivatalban maradást. Főleg a kisebb hivatalokban jelent problémát, hogy ha mondjuk a könyvelő néni nyugdíjba ment. Szeretnénk ugyanakkor bevezetni a rugalmas rész munkaidőt, ami főleg a tanulmányaikat folytató fiataloknak jelentene segítséget.

Szeltersz felől a világ

Másfél évtizede hivatott az év közben elfoglalt, egymással nem feltétlenül kommunikáló történészeket, szociológusokat, néprajzosokat, antropológusokat, politológusokat összehívni a szelterszi tábor, hogy egy természetes fa árnyékában, egy patak és egy forrás szomszédságában a társadalomtudósok megvitassák legújabb kutatásaikat. KUSTÁN MAGYARI ATTILA beszámolója.

Az elmúlt két évben a tábor kezdőnapjától számoltam a saját naptári évem, és amint véget ért, alig vártam, hogy újra eljöhessek erre az eldugott Hargita megyei településre.

Persze, nem laikusnak való vidék ez: gyakran úgy ültem a fa alatt, mintha újszülöttként a NASA stratégiai tanácskozásaiba csöppentem volna, csak kapkodtam a fejem az egymásnak feszülő elméletek és szemléletek csatájában. Ma már többet tudok, mint két éve, de még mindig nem eleget. Ezért is választottam a tábor hősének azt az idősödő falubéli bácsit, aki az első és második napon is leült az előadásokat meghallgatni, annak ellenére, hogy azok többnyire szaknyelven szóltak, amelyet ő biztosan nem értett. Alapvető kíváncsisága és kitarása hatott meg, és közben szomorú voltam, hogy e tekintetben ilyen mély szakadék tátong az emberek között.

Múzeumok és problémáik

Miklós Zoltán, a székelyudvarhelyi múzeum igazgatója egy a térségbeli múzeumok állapotát taglaló beszélgetésben elmondta, állandó legitimációs kényszerben vannak, azt kell magyarázniuk, miért fontosak. Ugyanakkor komoly ingatlangondjaik vannak, amelyeket nem sikerült megoldaniuk. A múzeum stratégiája évente egy nagy, saját projekt megvalósítása, emellett a régészeti munka élvez prioritást. Idén próbálnak visszatérni a saját kulturális értékek felmutatására, ugyanakkor közös székelyföldi néprajzi kiállításban gondolkodnak, amit nem elsősorban a tárgyakra, hanem egy történetre építenek.

„Míg a magyarokat az autonómia érdekli, a románokat az úgynevezett „harkov”-jelenség, azaz a két székelyföldi megyében élő románok élete” (Zahorán Csaba)

Csergő Tibor, a gyergyószentmiklósi intézmény igazgatója úgy véli, a székelyföldi múzeumok tudathasadásos állapotban vannak azt illetően, hogy merre is haladjanak, a román vagy inkább a magyar elvárások felé. Magyar muzeológiai élet igazából csak Székelyföldön zajlik, máshol csak töredékében fedezhető fel: Temesváron vagy Nagyváradon, de egyéb helyeken általában nincs képviselve a magyar ügy. – Nem csak nemzetvédelmi feladatokat kéne ellátnunk, de sajnos most ez van, a székelyföldi múzeumok nem tudnak kozmopolitizmusban gondolkodni – fogalmazott.

Véleménye szerint Sepsiszentgyörgyön verseny van, hogy a megyei tanácselnök, vagy a polgármester tud több múzeumot létrehozni, más kérdés, hogyan tartják majd fenn ezeket. A perifériák, a kicsik közben a túlélésért dolgoznak. E kis múzeumokban rengeteg érték van, amelyeket nem tudnak felmutatni segítség nélkül, de előrelépés is történt: sok fiatal szakember jelent meg, beindult a régészeti tudományos élet Gyergyó, Csík, Udvarhely környékén.

Kinda István, a Székely Nemzeti Múzeum munkatársa elmondta, a csernátóni múzeum épületét visszaigényelték az örökösök, egyelőre bérlik tőlük a helyet, de a probléma nem megoldott. Kézdivásárhelyen számos fontos gyűjtemény halmozódott fel, amely elég vonzerőt biztosít a külföldi látogatók számára, ehhez új eseményeket kell szervezniük. Zabolán nincs szakember, holott közel háromezer darabos gyűjtemény lelhető fel ott.

A Székely Nemzeti Múzeumot képzőművész – Vargha Mihály – vezeti, s ez egyértelműen érződik. Nekifogtak például a képtár felújításának, az anyag egyelőre a múzeumban lelhető fel, létrehozták az Erdélyi Művészeti Központot, ami érezhetően elvett az igazgató és néhány más szakember idejéből. Amióta a város átvette az EMÜK-öt a múzeumtól, levették a terhet az intézmény válláról, de a mai napig vannak átfedések.

Hazugság és politika Bakk Miklós

politológus a hazugság és a politika kapcsolatát elemezve kifejtette, a politikus cselekvése a beszéd, a politikai cselekvés a róla való beszéd nélkül nem is létezik. Az elvitatás a politikai beszéd lényegévé vált, mondta, ugyanakkor fontos tényezőnek számít a politikusok szűkös ideje. A politikusnak ugyanis kiszabott ideje van arra, hogy valamiről meggyőződjön, nyilatkozatot szerkeszteszen stb., viszont a kinyilatkoztatás kényszere is létezik.

A politika termeli az olyan helyzeteket, amelyben a közösség számára a kinyilvánított dolgok egy része hazugságként jelenik meg, – fogalmazott Bakk, hozzátéve, a demokratikus politika kiváltotta a gyanakvást, hogy megtévesztés, hazudozás történik. Rávilágított arra is, a populizmus elengedhetetlen a politikában.

Hogy vannak a székelyföldi románok?

Zahorán Csaba történész a székelyföldi nemzetépítést vizsgálta a románok szemszögéből. Elmondta, míg a magyarokat az autonómia érdekli, a románokat az úgynevezett „harkov”-jelenség, azaz a két székelyföldi megyében élő románok élete, de időközben román autonomisták is megjelentek a pályán.

Kifejtette, frusztrált, sértett, panaszkodó stílusról beszélhetünk a románok részéről, akik gyakran jogos elvárásokat vetnek fel, hasonlókat a szórványban élő magyarok problémáihoz. Jogokat és egyenlőséget várnak el, a hatalom megosztását. Kérdés, hol kezdődik a dominanciára törekvés, és hol beszélhetünk jogos követelésekről. Gyakran céloznak a románok is arra, hogy a magyarok nem egyenlőséget akarnak, hanem privilégiumokat, utalva a székelyföldi magyarok dominanciájára.

Az autonomista és a „harkov”-jelenség egyaránt közösségépítő, kérdés, hogy mennyire konfrontatív. Megjelenik az is a közbeszédben, hogy igaz magyar, aki autonomista, vagy igaz román, aki a megfogal-

▷ mazott elvárások mellett áll ki. A székelyföldi románok állapota, állítólagos üldöztetése gyakran érv is az autonómia ügye ellen.

A magyar diák, mint fogyasztó

Az Igen, tessék! mozgalom Csata Zsombor és Kiss Tamás szociológusok vezetésével mérte fel, hogyan vásárolnak a kolozsvári magyar diákok, illetve milyen szokásokkal bírnak az Igen, tessék! ingyenes újság olvasói.

A szelterszi táborban a felmérésről számoltak be, amelyhez 445 diák asszisztált. Kiderült, 812 lejből gazdálkodik egy átlagos magyar diák, ennek kétharmada a szülői támogatás. A fiúk több pénzből gazdálkodnak, ehhez tudni kell, hogy több lány jut be ingyenes egyetemi helyekre, mint fiú, s az is számít, hogy valaki alapképzésre jár, vagy mesterit, doktorit végez. A legtöbb pénzt a lakásra és fenntartására költik, a következő jelentős kiadást az élelmiszerek, s a kulturális költségek – ezen belül a kocsmázások – jelentik. A diákok közel fele vállal munkát, 11 százalékuk teljes munkaidőben.

A diákok 72 százaléka figyel vásárláskor arra, honnan származik a termék, közel felük többet adna egy magyarországi termékért, s 59 százalékuk inkább magyartól vásárol. Felfedezték azt is, hogy az intellektuális teljesítmény növekedésével egyre fontosabbnak tartják a diákok azt, hogy milyen nyelven szolgálják ki őket.

A diákok 94 százaléka ismer olyan vendéglőt, kocsmát, ahol magyarul is kiszolgálhatják őket, ezt követi a fénymásolási lehetőségek ismerete, több mint hetven százalékban, s több mint felük ismer ilyen vegyesboltot. 47 százalékuk ismer egészségügyi szolgáltatást, ahol magyarul is beszélnek. A diákok hatvan százaléka úgy véli, zavarja a román eladókat vagy szolgáltatókat, ha a magyar alkalmazottal magyarul beszél a kliens. Az Igen, tessék! ügyvezetője, Bethlendi András ezt az adatot nem tartja valósnak, a mozgalom partnerei sem igazolták ezt vissza.

Kakuktkojás az MSZP-ben A tábor életút-beszélgetésének idei meghívottja Tabajdi Csaba, az MSZP

Eszmecsere a szelterszi táborozóknak árnyékot nyújtó természetes fa alatt

„A kisebbségpolitika olyan, mint a szerelem: egyedül is lehet csinálni, de nem annyira kellemes, mint partnerrel” (Tabajdi Csaba)

korábbi EP-képviselője volt, aki 1983-1989-ben az MSZMP külügyi osztályán dolgozott, 1994 és 1998 között a miniszterelnökség politikai államtitkára volt, 2004-2014 között pedig az EP-ben megszervezte a kisebbségi Intergroupot.

Tabajdi elmondta, amikor 1983-ban Szűrös Mátyás meghívta a külügyi bizottságba, a romániai kisebbségi állapotokat nem lehetett nem kezelni valamilyen módon, ő pedig akkor is kimondta, hogy a Kádár-rendszer tétlensége jelent problémát, hisz szabad kezét adtak Ceaușescunak.

Kifejtette: azt, hogy meg fog bukni a rendszer, 1989-ben sem hitte senki: ebben az évben szerveztek pártközi találkozón mindenki azt tanácsolta neki, az MSZMP ne essen a reformmal, nehogy megbuktassák Gorbacsovot. 1989 decemberében Antall József Pozsgay Imrénél még azt szerette volna elérni, hogy külügyminiszter lehessen.

Elmondta, miután Pozsgay, Németh Miklós és Szűrös Mátyás otthagyták az MSZP-t, nem vált közpon-

ti témává a nemzeti kérdés a pártban. A nemzetpolitika jelentőségét akkor érezte meg, amikor az EP-ben elmagyarázták neki, nem marginális problémával foglalkozik, hanem egy európai kulcskérdéssel.

– A kisebbségpolitika olyan, mint a szerelem: egyedül is lehet csinálni, de nem annyira kellemes, mint partnerrel – fogalmazott, arra utalva, a budapesti vezetés nem tudja egymagában megoldani a határon túliak problémáit.

A december 5-i népszavazáson saját lelkiismerete szerint szavazott. Abban a helyzetben nem kellett volna végigvinniük a mára jól ismert kampányt, mondta, az MSZP csatát nyert ugyan, de háborút veszített. A magyar állampolgárság megadásával az a gondja, hogy ismét azt a látszatot keltik, Budapestről rendezhetők a külhoni magyarok problémái. Ma még nem lehet látni, mennyire lesz elszívó hatása ennek. Tabajdi szerint a legfontosabb kérdés nem az állampolgárság volna, hanem az autonómia, a kettő pedig nem összeegyeztethető.

Határtalan honkeresők Váncsodon

Amióta Románia és Magyarország Trianonban meghúzott határvonala áteresztő hártárává változott, az elmúlt másfél évtizedben sajátos, kelet-nyugat irányú lakossági ozmózis következett be a két ország között. SZILÁGYI ALADÁR egy határmenti bihari faluban, Váncsodon keresett fel néhány Váradról oda költözött családot. Olyan „telepeseket” is, akik egy szót sem tudnak magyarul.

Az egyirányú folyamat 2000 és 2010 között tetőzött, amikor román állampolgárok ezrei, tízezrei vásároltak ingatlanokat, és telepedtek le, főleg a magyar oldal gyengén fejlett, határhoz közeli régiójának néptelenedő, kiüresedő településein. A külföldiek magyarországi ingatlanszerzésének engedélyezéséről a kormányzati portálon tették közzé statisztikai adatokat. Ennek alapján a 2011-es és 2012-es évekhez képest nőtt a külföldiek érdeklődése, hiszen 2011-ben 1069, 2012-ben pedig 1110 magyarországi ingatlan tulajdonjogát szereztek meg külföldi állampolgárok. 2013-ban 1365 külföldi állampolgár kapott engedélyt Magyarországon. A legtöbb vásárló orosz volt...

A napjainkra csökkenő romániai érdeklődés tetőzésekor Hajdú-Bihar és Békés megyében 51, illetve 61 százalékban bizonyultak román állampolgárok elsődleges vásárlóknak. A jelenség történelmi pikantériája: a román állampolgárságukat megtartó áttelepültek jelentős hányada román anyanyelvű. Arra nézvést nincs megbízható adat, hogy mennyien lehetnek „a magyar föld román honfoglalói”, hiszen a kormányzati portálon, illetve az önkormányzatok nyilvántartásaiban csak a honpolgárság szerepel, a nemzetiségi hovatartozás nem. Csúcsidőben, 2008-ban egy ingatlanügynökség honlapja több mint kétszáz magyar ingatlant kínált. Ezek többsége Hajdúszoboszlón, Biharkeresztesen és Berettyóújfaluban

Szalay Csaba
polgármester

Azok a romániai állampolgárok, akik itt élnek, beilleszkedtek, jó szomszédok lettek, jó társak, és betartják a helyi közösségi élet szabályait (Szalay Csaba)

A Bors-Ártánd-i határátkelőtől alig negyedórányi út vezet Váncsodra

ban található, de a kínálatban debreceni és több mint egy tucat, Hajdú-Bihar megyei falvakban lévő ingatlan is szerepelt. A néhány évvel ezelőtti vásárlási láz óta a román-magyar határ magyar oldalán az ingatlanárak emelkedtek ugyan, de még így is olcsóbbak a romániaiaknál. Leginkább ezért is kelendőek.

Eleik gyalog is jártak Váradra
Légvonalban 22 kilométernyi távolságra feszik Váncsod a hajdani Bihar vármegye székhelyétől, gépkocsival Mezőpeterdnél az E60-as nemzetköz-

zi útra térve alig húsz perc autózással érhető el Nagyvárad. Egy váradi ismerősöm négy esztendeje vásárolt házat a kisközség peremén. Ő hívta fel a figyelmemet arra, hogy környezetében több, ugyancsak a Körös-parti városból ide települt román család lakik, „szintiszta románok”, köztük olyanok is, akik egy szót sem értenek magyarul, hiszen a Regátból kerültek Váradra, s onnan ide, a Kiskörös menti faluba.

Az 1200 lelkes Váncsod ambiciózus polgármesterét, Szalay Csabát 2010 októberében választották meg

▷ a Fidesz-KDNP jelöltjeként. Elődje még a rendszerváltás előtt tanácselnökként kezdte, 25 évig vezette a községet. „Egy kettéosztott falut örökölttem – vázolja a négy évvel ezelőtti helyzetet –. Váncsod szülötteként ismertem a problémákat, a gondokat, sokan beszéltek elnyomásról és retorzióról az elődömmel kapcsolatban. Igaz, többszörösen hátrányos helyzetű település vagyunk, az országos átlagot meghaladó, 16 százalékos munkanélküliséggel. A térszűnté után sokan próbálkoztak, próbálkoznak földműveléssel, valójában csak annak a négy-öt vállalkozónak éri meg, aki öt-hatszáz hektáron foglalkozik korszerű gazdálkodással. Munkahelyek szempontjából a legnagyobb veszteséget a falu számára a kétszáz alkalmazottnak kenyeret adó konzervgyár csődje és több berettyóújfalui üzem bezárása jelentette. Nem csoda, hogy – akár a régió megannyi településéről – Váncsodról is elmenekültek a fiatalok, boldogabb helyekre szerencsét próbálni.”

Mondom a polgármesternek, hogy amikor ide készültem, a legnagyobb meglepetést az jelentette számomra, hogy megtudtam: a községnek nincs iskolája. Hihetetlennek tűnt, hogy a fokozódó kiöregedés ellenére egy ekkora település képtelen fenntartani egy tanintézményt. „Nagy fájdalunkra valóban nincs iskola a faluban, pedig a tanuló ifjúság teljes száma még mindig eléri a százhuszat. Amikor beindult az iskolaválasztás lehetősége, sok szülő innen is, a szomszéd településekről is Berettyóújfaluba íratta be a gyermekeit. Néhány éven belül olyan kevesen jártak Váncsodon az iskolába, hogy már nem tudtuk működtetni. A felszámoláskor a három pedagógusra kilenc tanuló jutott. Ma iskolabusz hozza-viszi a tanulókat Újfaluba, de ha lenne rá lehetőség és kormányzati akarat, szeretnénk újraindítani, legalább az alsó tagozat négy osztályát. Óvodába 32 gyerekünk jár.”

Mondom, előzetes tájékoztatóm során fedeztem fel: egy úgynevezett *Üzenőfal* működik Váncsod honlapján. Nem volt érdektelen áttekinteni, hiszen az üzengetők, a fórumozók sokszor kemény, olykor személyeskedő szövegei sok mindent elárulnak a közösség közérzetéről.

Bár az olvasottakból nem derül ki, hogy milyen arányokban, de tényleg két tábor megléte rajzolódik ki még ebben az isten háta mögötti faluban is, főleg a „rég” és az „új” polgármester hívei közötti acsarkodás formájában. Szalay Csaba nem látja ennyire rossznak a helyzetet. „Én kezdtem el működtetni, a honlapot is, 2011 óta van. A célom az volt, hogy társalogjunk, diskuráljunk, osszuk meg egymással a falu gondjait, tegyük közzé a problémákat, megoldásokat javasoljunk. Biztosan észrevette, vannak benne nyomdafestéket nem tűrő dolgok is, személyeskedő beírások. Én soha nem moderáltam ezt az Üzenőfalat, még akkor sem, amikor engem akartak lejártni. Tanácsülésen szó volt róla, hogy regisztrációhoz kössük. Nyilván, a stílus maga az ember... Emiatt akárki akármit beír, azt pontosan tudjuk, ki követte el. Én egy olyan világot álmodtam ide, ahol sok kis közösség – akár a legkisebb közösség is, a családokon belüli – az egyesületeken, mindenféle kulturális, szabadidős tevékenységen keresztül egy nagy közösséggé válik. Már van két táncsoportunk, a *Váncsodért Egyesület* kulturális rendezvényeket szervez, van polgárőr-egyesületünk, horgászegyesületünk. Szűk négy év alatt sok mindent értünk el, bátran mondhatom, hogy igényes rendezvényeink szoktak lenni. És amióta megjelentek a váradiak, a nagyvároshoz való kötődésünk is élénkült. Nostalgizáló öregjeink emlegetik: az ő nagyszülei még szekérrel, gyalogszerrel jártak a váradi vásárra.”

Nem szoktunk románózni A polgármester személyesen visz el néhány „nagyváradi” családhoz. Mielőtt útnak erednének, tájékoztat, hogy az elmúlt időszakban 35 ingatlant

A vajdahunyadi születésű István Losif

„A barátaink, rokonaink is gyakran megfordulnak itt, néha négy-öt kocsi parkol a házunk előtt. Románia minden szegletéből hozzánk sereglett víkendező-kel” (István Losif)

Hamarosan elkészül a tóparti halsütő

vettek meg romániai állampolgárok. „59 fő Romániából bejelentett lakosunk van. Bár ezzel nem függ szorosán össze, de 479-en tettek állampolgársági esküt Váncsodon. 2005 körül indult be ez a folyamat, amikor Románia EU-s tagállam lett, Nagyváradon emelkedtek az ingatlanárak, sokan eladták a tömbházlakásukat, abból itt vehettek egy kisebb házat, és még maradt is pénzük. Elmondhatom, azok a romániai állampolgárok, aki itt élnek, beilleszkedtek, jó szomszédok lettek, jó társak, és betartják a helyi közösségi élet szabályait. Van jó néhány román nemzetiségű betelepült is, pontosan nem tudnám megmondani, mennyi, hiszen a nevekből nem derül ki megbízhatóan, hogy ki, milyen anyanyelvű. Általában ki-ki magának él, de akik odaát is aktívak voltak, itt is azok. Ők szép számmal vannak jelen az egyesületeinkben, vesznek részt rendezvényeinken.”

A polgármester helyzetképét az Üzenőfal is igazolja, hisz a sok száz adok-kapok között csak egyetlen olyan szövegre bukkantam, amelyik megfogalmazója azt „üzeni” egy szomszédjának: „inkább maradtál volna otthon.” Csaba rögtön tudja, kiről, miről van szó. „Rendőrségi eljárás is indult ellene, szabálytalan gázvételezés miatt. Egyébként itt nem jellemző az idegengyűlölet, esetleg kocsmái szinten vannak ilyen megnyilvánulások, de románózás nem szokott lenni. Az illető viszont súlyosan megsértette az együttélésnek a szabályait, az váltotta ki az indulatokat.”

Ahogy végiggurulunk a Kossuth utcán, rendezett falukép tárul elé. A járdákat, az árkokat, a parkokat is gondozza valaki. „Augusztusban

rekordot döntöttünk, 134 közfoglalkoztatottnak adtunk munkát. Az önkormányzat azokat a földjeit, amelyek bérbe voltak adva, visszavette, és ezen a 22 hektáron mi gazdálkodunk.”

Már csak a szennyvízhálózat kiépítése hiányzik – tájékoztat kísérről. A református templom viszont ijesztő állapotban van. A barokk épület falai repedezettek, sok helyütt válik le a vakolat. „Az önkormányzat húszmillió forintot nyert a templom felújítására – mondja a maga mentességére a polgármester –, mi jártuk ki ezt a támogatást. A horgásztavunk kialakításához is nyertünk a horgász-egyesülettel pályázatot, ahol parkolót alakítottunk ki, pihenőhelyeket, sétányt, most építünk kemencét.”

Családlátogatóban Üdítő látvány a József Attila utcával párhuzamosan futó, keskeny, hosszú horgásztó. A Kiskörös egy mellékágát rekesztették el, és gyűjtöttek vizet egy természetes völgyületben. Szépen parkosították, stégekkel tarkították, a végén szélkelepce biztosít energiát a vízátemeléshez, a hangulatos sokszögletű szaleltiben valóban épül a polgármester által emlegetett kemence, ahol majd azon frissiben meg lehet sütni a zsákmányt.

Az utca szőlőskertek felőli végén, frissen kaszált fű illatát lengető gyümölcsös közepén lakik a Mikó család. Az ízléses, nyaralónak beillő, bővített ikerporta tulajdonosai 2000 húsvétján költöztek Váncsodra. Idős emberek elhanyagolt háza állt itt, nagyon előnyös áron, mindössze 800 ezer forintért vásárolták meg. „Én még a zöldhatáron szöktem át, 89 nyarán, a feleségem 91-ben jött át útlevelemmel, akkor ismerkedtünk meg, Pesten. Székelyhídi vagyok, a feleségem kolozsvári. Az ő szülei is itt élnek már, egy közeli telken kertészkednek a mi javunkra is. Pécs mellett laktunk, Szilágypusztán öt évig. Avégett húzódtunk ide, a határ mentére, hogy közel legyünk az én szüleimhez is, akik a mai napig Székelyhídon laknak. Ami engem illet, TIR-sofőrként állandóan Romániát járom. Jól beilleszkedtünk, nem volt különösebb gond. Vannak, akik idegenkednek, előítélettel viseltetnek irántunk, de nem ez a jellemző

Pop Vasile családja
Konstancáról
került Váncsodra

„Ő nem érti, hogy mi mit kérünk, mi nem értjük, hogy ő mit válaszol, de addig pereg, pereg a nyelve, addig gesztikulál, addig mutogat, míg sikeresen átlépjük a nyelvi határokat...” (Pop Vasile)

A székelyhídi és kolozsvári gyökerű Mikó házaspár

Váncsodon. A minap a feleségem talált rá egy ismerős bácsira, a gyerekeivel költözött ide, de teljesen elveszve ödöngött az utcán, nem tudta szegény, hol van, merre jár. Számon tartjuk a közelünkbe költözőket, valaki most tízmillió forintért kínál eladásra egy kertes házat, annyit biztos nem kap érte. Egyik új szomszédunk hamar túlادott a maga frissen szerzett, felújított portáján, rájöttünk, hogy csak ingatlanspekuláció végett forgolódott mifelénk, bizonyára megtalálta a számítását. Ilyen is van...” Amikor elbúcsúzunk, a polgármester visszaszól a gazdának: „Lajos, ha elkészül a kemence, ti is kaptok hozzá kulcsot, nem szeretném, ha akárki hozzáférne, és összerondítaná a tópartot.”

Bár egyre-másra keresik maroktelefonon, Szalay Csaba még szakít annyi időt, hogy elvigyen a falu szélére, a Béke utcára. Iosif Stern szaporán tört magyarsággal, de nagy szívességgel fogad bennünket. Stern úr Vajdahunyadon született, húsz évig élt Nagyváradon, ott csipegette fel magyar nyelvtudását. Nyugdíjas-ként költözött Váncsodra, a telket, hatalmas kerttel a lánya, a veje és az unokája számára vásárolta 2010-ben.

Ő állandóan itt tartózkodik, szorgalmasan kertészkedik. A váradi lakásukat sem adták fel. Országot-világot járó lánya hetente kétszer „hazajön” Váncsodra, a többiek csak a hét végét töltik itt. „A barátaink, rokonaink is gyakran megfordulnak itt – bizonygatja –, néha négy-öt kocsi parkol a házunk előtt, Románia minden szegletéből hozzánk sereglett víkendezőkkal. Nagyon jó kapcsolataink vannak a helybeliekkel, a szomszédok a kertészkedésbe is besegítenek. Az ideköltözött románokkal nem sokat közösködünk, de minden váncsodi rendezvényen megjelenünk. A Bihari Paprikáskrumpli-főző Bajnokságot, a szüreti mulatságot, a szilvesztert mindig velük töltjük.”

Iosif felajánlja, látogassuk meg a szomszédját is, aki... konstancai. Becsengetünk, nem nyitnak kaput. „Bizonyára hátul vannak a kertben, de van kulcsom hozzájuk, mert amikor nincsenek idehaza, én etetem a kutyájukat.”

Előbb a gyönyörűsége huskie kerül elő, majd a háziak is, mindenfelé megrakodva. Pop Vasile és a felesége, Maria asszony Konstancáról kerültek Nagyváradra a 70-es években. Amikor nyugalomba vonultak, rögtön elkezdték böngészni a magyarországi ingatlankínálatot. „2009-ben vettük meg ezt a négyszobás, melléképületekkel, jókora kerttel ellátott házat 29 ezer euróért. Bukarestben élő nagylányunk csak a szabadsága idején, kisebbik, Nagyváradon élő lányunk minden hét végén meglátogat bennünket. Konstancai rokonaink is nálunk nyaralnak. A kert dolgaiban legfőbb tanácsadónk a szemközti szomszédasszony. Ő nem érti, hogy mi mit kérünk, mi nem értjük, hogy ő mit válaszol, de addig pereg, pereg a nyelve, addig gesztikulál, addig mutogat, míg sikeresen átlépjük a nyelvi határokat...”

Búcsúzáskor Pop úr egy keze ügyébe kerülő papírra ráírja az email-címét, mondván, a riportom szövegéből ugyan egy kukkot se értené, de a fotográfiákból küldjek neki. A redakcióba érve veszem észre, Pop Vasile cédulája voltaképpen egy matricás szórólap. A hátoldalán egy bizonyos Kásler Árpád tavaszi választási kampányszövege, A Haza Nem Eladó Mozgalom Párt érdekében...

Békétlen rémmese kalifával, halállal

A szíriai polgárháború mellett a közel-keleti térség két véres válság-gócpontra a törékeny tűzszünetreményébe kapaszkodó Gáza, s még inkább az új kormányfővel egy kevésbé katasztrofális időszakban reménykedő Irak, amelyen belül egy majdani nagy kalifátus alapjait próbálják példátlan kegyetlenkedéssel megalapítani. Ady András elemzése a térséggel kapcsolatos történekek összefüggéseiről.

Megértem mindazokat, akik nem látnak kiutat a gázai konfliktusból, és szkeptikusak egy boldogítóbb végkifejlet iránt, az alapján is, ahogyan az augusztus 5-7.-i kudarcba fulladt, az egyiptomiak által tető alá hozott tűzszünet további egyezkedésére megjelentek a felek. A Hamász úgy tárgyal, ahogyan azt egy győztes teszi, bár erre semmi oka, az izraeli fél is hasonlóan lépett fel, így viszont képtelenség kompromisszumot kötni. A minimális Hamász-követelések, mint a kikötő és repülőtér esélytelenek, ahogy a rakétázás és alagútúrás leállításának teljesítése. És akkor hol marad a Hamász teljes lefegyverzése, vagy a Gáza-övezet blokádjának felszámolása izraeli és egyiptomi részről, a zsidó államot elismerő és Izrael által elismert palesztin állam létrehozása?

Megértem azokat, akik nem látnak kiutat az iraki helyzetből sem, hisz a 2011-es amerikai kivonulás óta ebben az állítólag saját lábára állt országban közben kinőtt egy újabb, magának középkori államstátust vindikáló államszerűség, amelyet kalifátusnak nevez az Ábrahám próféta nevével tetszelgő kiagyaloja. Ami ott történik, az egy halom közvetett helyi és nemzetközi mulasztás, gyengeség és önhittség eredménye, s messze túlmutat a létező, felszított és kezeletlen szunni-síita-kurd ellentéteken, konfliktusokon, az már népirtás, a vallási tolerancia szempontjából legsötétebb középkor val-

Ami Irakban történik, az egy halom közvetett helyi és nemzetközi mulasztás, gyengeség és önhittség eredménye

Robbanás valahol Gázavárosban. Kevés esélyt látnak a felek a tartós tűzszünetre

láháborúhoz hasonlító emberiség elleni merénylet. Mindez hozta az amerikai hadi közbelépést, igaz, ebben az esetben humanitárius megfontolásból, de mindent leszámítva új patthelyzetet teremtett egy 2003 óta ismert konfliktusban.

Végnapok és szakadárak Angolszász és francia elemzői körökben pattant ki az ötlet, hogy a két régió harcaiban van hasonlóság oly módon, hogy a gázai Hamász már a mostani konfliktust megelőzően is irigykedve szemlélte az ISIS szíriai, majd iraki tevékenységét. Látna a sikersorozatot, amely mára a harcos iszlamizmus nevében Aszad kelet-szíriai Deir ez-Zór tartományától, majdnem Haider al-Ábádi (Maliki leváltója) Bagdadjáig húzódik, készítve érezte magát valamely lépésre, ami kiviszi őt magárautaltságából. Elismerve azt, hogy alapjában mindkét szervezet a torzá politikizált, harcos dzsihád-izlámot képviseli, és mindkét entitás fennmaradását látja a krízisgerjesztésben, a vélemények azonban eltérőek. Azt hiszem, sokkal égetőbb kérdés – most, hogy immár lassan két kalifátus kikiáltásával kell szembenézni, hiszen Bengáziból az Ansar al-Sharia kalifátust akar fabrikálni, – hogy lehetséges-e

egy ilyes képződmény létrejötte a kellően radikalizált Gázában? Kevés a valószínűsége. Miért? A gázai Hamász már 1987-es létrejötte óta tudatosan törekszik a maga megkérdőjelezhető eszközeivel létrehozni a palesztin államot, és bár ennek igencsak iszlamistának kell lennie, nem gondolkodik egy transznacionális kalifátusban. S hogy nem, afelett maga az al-Kaida és Ayman al-Zawahiri búslakodott annó, pedig ha valaki mindig is hordozta egy kalifátus megteremtésének ideáját, az az al-Kaida. 2006 óta a Hamászt nem összekovácsolja egy ilyes képződmény értelmében, de éppen megosztja az az egyensúlyozás, amely a dzsihádista identitást és a palesztin terület felett való politikai kormányzási képességet szeretné egyesíteni. Egy igazi kalifátus az azt alkotó muszlim csoportosulások, törzsek, nemzetségek teljes hitbéli-politikai-szociális-gazdasági összefogottságát jelenti, területileg pedig nem árt, ha transznacionális. A Gázát ma uraló Hamász nem megerősödése hullámtaraját éli, hanem épp a végnapjait. Hogy ez meddig tart? Ki tudhatná? Az viszont tény, hogy a Hamász fegyveres szárnyait alkotó dzsihádista csoportok jó ideje elégedetlenek azzal a konstellációval, miszerint az

hátér

anyaszervezetből előbb-utóbb politikai tényező lesz a nagy palesztin játszmában, és a döntéshozók egyre inkább el fognak határolódni a harci alakulatoktól. Ha fenn akar maradni. A szalafista-dzsihadista csoportok, mint a Jaish al-Islam, a Fatah al-Islam, a Jaish al-Ummah, vagy az Islamic Jihad elégedetlensége ezzel a szelídüléssel, vagy gyávulással, egyre fokozódik, és ez egy cseppet sem hasonlít egy kalifátus egységképéhez. A vélemények megoszlanak, hogy a még Hamász égisze alatt működő csoportosulások mennyire nagyok, mennyi a beleszólásuk a valós ügyvitelbe. Egyesek szerint e sejtek taglétszáma nem nagy, és csak extrém vérszomjuk mutatja hangosabbnak őket, az a készlet, hogy akkor is rakétákat indítsanak Izrael felé, ha éppen érvényben van a soros tűzszünet, amelyhez maga a Hamász is hozzájárult. Szerintem emelkedőben van a csillagzatuk, hisz már a 2008-2009-es, izraeli-gázai háborúban látszott, és a mostani összecsapásokban hatványozottan, hogy ezek a szilánkszervezetek vonzzák a politikai mainstream-vezetéssel és irányvonnallal elégedetlen fiatalokat, a felszított vallási fanatizmus és egzisztenciális bizonytalanság legalábbis oda sodorja őket. Az érem másik oldala, hogy e csoportosulások között sincs egyetértés – nem abban, hogy rakétákat kell indítani, vagy alagutakon keresztül portyázni Izraelben – abban, hogy amennyiben el is érnének eredményeket, azokat hogyan hasznosítanák egy egységes képződmény érdekében. Leegyszerűsítve: egy esetleges kalifátusban hogyan

Békés sziget a romokban heverő Irakban a kurd Erbil, az ISIS fegyvereseinek egyik célpontja

osztoznának a koncon? Mindezek tetejébe a Hamász már most többet jelent, mint az iraki IS kalifátus, annak ellenére, hogy al-Bagdadi, azaz Ibrahim kalifa, azaz Ábrahám úr már régecske bejelentette, hogy az Iszlám Állam területén máris működik a törvénykezés és az adminisztráció, ergo ez tényleg egy kalifátus.

Gáza kockázatai A Hamásznak sikerült kicsiben megvalósítania azt, amitől az IS rohamléptekkel távolodik: létező és működő szociális védőháló, kiterjedt adminisztráció (hogy a mintegy negyvenezer közalkalmazottját éppen képtelen kifizetni, az más kérdés), a gyökereikig lehető politikai támogatottság, karitabilis és szociális, egészségügyi képződmények, amelyek sportligákat építgél, mint táborozási lehetőségeket gyermekeknek vagy árvaházakat és kórházakat. Gáza egy igazi, s ha nem löveti szét magát Izraellel, egyelőre funkcionális miniállam. Ezzel szemben a potenciális minta, az iraki és szíriai IS egyelőre az elfoglalt városokból kiűzte az iraki keresztényeket, és irtóháborút hirdetett olyan őshonos etnikumok ellen, mint a yezidik, shabakok, türkmének, kurdok. Közben üldözi a saját muszlimjait a síiták formájában, és a még sajátabb szunnitáit is, amennyiben nem hódolnak be. Mindezt amellet, hogy továbbra is szembemegy az al-Kaida „ne öld a feleidet” parancsával, s még a szíriai fronton sem hagyja nyugodni a hason-dzsihadistákat, mint amilyen az al-Nusra. Furcsa elképzelése ez egy, a régió (majd a vi-

lág) összes muszlimját teljes erkölcsi eréllyel képviselő államformának! Bár lehet, hogy mindez Bagdadi-Ibrahim-Ábrahám kalifa fejében úgy áll össze, mint egy kellemetlen, de szükséges tisztogatás egy felekezeti és politikai értelemben homogén állam létrehozása érdekében. De a tény az, hogy az iraki kormány holtaig fogja támadni, a szíriai-iráni-török-iraki kurdok egységesen lépnek fel ellene, Törökország, Irán, Szíria, Libanon, Szaúd-Arábia, Jordánia (a régió nagy síita és szunnita államai) ellene vannak. Az amerikai repülőgépek már két fronton támadták: észak-nyugaton a Sinjar hegyére menekült yezidik megsegítése okán (itt az angolok is jelen vannak), valamint észak-keleten, a Mószul és kurd Erbil közötti ISIS vonalak bombázásával. Párizs csak az ENSZ BT bólintására vár az irakiak és kurdok fegyveres megsegítésében, és ebben Európa hangadója akar lenni. Hát kell-e valaha is egy ilyen ellentábor annak a Hamásznak, amelyet a Nyugattal való enyhülés nevében és szíriai inaktivitása miatt távolabb tolt Irán, a Muszlim Testvériséggel való testvérséggért támad Egyiptom, továbbá szíriai lefoglaltsága miatt kényszerűen ejtett a Hezbollah, de ejtve van Európa és Amerika által is? Ne feledjük, a mostani szimpátia nem a Hamásznak szól, hanem a palesztin civileknek. A kalifátus fogalma az al-kaidás időkben még csak anakronizmus volt, az ISIS IS-színrelépése után a genocídiumstátusra pályázik, ám a Palesztin egységállam fogalmát még azok is elfogadják, akik a Hamászt elvetik.

Ne feledjük, a mostani szimpátia nem a Hamásznak szól, hanem a palesztin civileknek

Elment a nagyasszony

Halasi Erzsébet színművész, a romániai magyar színjátszás nagyasszonya az Égi Társulathoz szerződött.

Nagyszerű művész volt és nagyszerű ember. Legutóbb egy kerthelységben beszélgettünk. Mosolygott, tervei voltak, mesélt a két unokájáról és persze színházról is szó esett. Kétszer viradt meg, és Gyula fia telefonált: elment. A Nagy Szereposztó átnyújtotta neki az utolsó szerepet. Bizonyára ezt is mosolyogva, méltósággal fogadta, mint a sikereket és a kudarcoakat. Boldog, sikeres, teljes élet után ment le a függöny.

Az a megtiszteltetés ért, hogy könyvet írhattam róla, hogy barátjává fogadott. A csodálatos asszony, a nagyszerű művész megosztotta velem a gondolatait, családról, színházról, művészetről. Beszélgettünk édesapjáról, Halasi Gyuláról, aki egyaránt volt kiváló színész és kiváló ember, hűgáról, a bábművész Bearól, beszélünk színházról, szerepekről, kollégákról. Soha nem volt rossz szava senkire. Egy életre megtanultam, hogy a színész akkor válhat művésszé, ha tehetséges és a szakmájával szemben alázatos. Megtanultam, hogy mindenhez kell némi szerencse is az életben és a pályán.

Halasi Erzsébet szerencsésnek és boldognak vallotta magát. Nagyszerű családban nevelkedett, első és második férje is művész ember volt, Delorean Ion, illetve Boross Lajos. Szerencsés – mondta szinte minden alkalommal – a két nagyszerű fiával, a politikus Gyuszival és a színház marketinges Tamással. Meg persze a két gyönyörű unokájával, Viviennel és Péterrel.

Soha nem panaszkodott, pedig nem mindig volt könnyű, de a család és színpad mindenért kárpótolta. Civilben sosem szerepelt, egyszerű volt és őszinte, kedves, segítőkész és aggódó. Szerette az embereket és az emberek szerették őt. Pályájának 50. évfordulójára rendezett jubileumi előadáson a zsúfolásig megtelt színházban állva ünnepelte a közönség. Az ő imádott közönsége, akinek a

Halasi Erzsébet
(1940-2014)

Halasi Erzsébet – Egy színésznő élete című könyvet ajánlotta.

Szegeden született, de Váradon nőtt fel, a városhoz tartozott és énje legjavát adta a váradiaknak: a művészetét. Alakításainak hosszú sora tanúskodik arról, hogy nagy művész volt. Minden műfajban, minden színházi nyelvezetben képes volt hiteleset alkotni. Drámai hősnőként éppoly maradandót nyújtott, mint szubrettként, vagy vígjátékok főszereplőjeként.

Mindent tudott, amit a színpadon tudni lehet, és tudni kell.

Oldalakat venne igénybe csak a főszerepeit elsorolni. Ezért engedtesék meg nekem, hogy azok közül az alakítások közül említsek néhányat, melyek számomra a legemlékezetesebbek: Abigail (*Salemi boszorkányok*), Curleyné (*Egerek és emberek*), Tóth Mari (*Nosztly fiú esete Tóth Marival*), Pólika, majd sok évvel később Zsani néni (*Nem élhetek muzsikaszó nélkül*), Judit (*Az ördög cimborája*), Alice (*Play Strindberg*), Kata (*Szókimondó asszonyság*), Bergé (*Tündérlaki lányok*) Anya (*Félreértés*). És a legutóbbiak, a *Mágnás Miska*, a *Hat szerep szerzőt keres*, a *Kasimir és Karoline* előadásokban nyújtott alakításai. A felsorolást ki-ki folytathatja azokkal a szerepekkel, amelyek miatt feledhetetlen számára Halasi Erzsébet.

Művészetét díjakkal jutalmazták – Nívódíj (2009), a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Életműdíját

(2010), az EMKE Poór Lili-díját (2011), a Szigligeti-gyűrűt pályafutásának 50. évfordulóján – és ő nem tagadta, hogy örül a kitüntetéseknek, a színészte elismerésének. Azonban mindig hozzáfűzte: a legnagyobb díj mégis a taps és a közönség szeretete.

Minden színházi élményem ellenére számomra Erzsike marad a nagy ajándék, a „vallató fotel” a szép otthonában, a remek beszélgetések, a nagy nevetések, a mérhetetlen emberség, a szeretet, a derű, ami mind sajátja volt.

A felhők közötti fotelben megöleli az édesapja és az anyukája, az égi társalgóban fogadja Delorean és Boross, üdvözlí őt Ihász Klári és Dukász Anna, Szabó Ernő és Cseke Sándor, Papp Magda, Belényi Ferenc, Lavotta Károly, Laczó Gusztáv, az alig pár hete távozott Ráczi Mari, az egész égi társulat. És öleléssel köszönti édesapám és édesanyám az érkező barátot. És hatalmas tapssal fogadja a közönség. A hölgyeknek bizonyára pusztít ad, a férfiak kapnak egy mosolyt.

Elmentél, nem szóltál, hogy készülsz a nagy utazásra. Elszegődöttél az Égi Társulathoz, de – kérlek ne vitatkozz – megmaradsz a váradi, az erdélyi, a magyar színművészet nagyasszonyának. Szervusz Erzsike. Játsszál jókat, mosolyogj, és az angyalok is mosolyogva tapsolnak neked.

SIMON JUDIT

Az alibi munkától a közösségi gondoskodásig

A „munka társadalma” nem feltétlenül jelenti az esély társadalmát. TAMÁS PÁL szociológussal PARÁSZKA BORÓKA beszélgetett arról, milyen kihívások várnak a közép-kelet európai társadalmak foglalkoztatáspolitikájára, mit nevezünk „valódi” és „alibi” munkának.

A „munkaalapú” társadalom kifejezés mostanában többször felbukkant a hazai közvitákban, miután a magyar miniszterelnök tusnádfürdői beszédében célként jelölte meg ezt. Mennyire újdonság ez a fogalom, és mit kell érteni alatta?

A munkaalapú társadalom fogalma egyáltalán nem új, és amikor létrejött, akkor kitalálói egyfajta mentőötletnek szánták. Legalább harminc éve jelen van a társadalmi gondolkodásban, és akkor vált széles körben elterjedté, amikor a szociálpolitikuskok, a társadalomkutatók azzal szembesültek, hogy a munkanélkülivé válók nem csak pénzt, jövedelmet veszítenek. Tulajdonképpen az, akinek nincs munkája, az a társadalmi rendszerekből esik ki. A feladat tehát nem egyszerűen az, hogy munkahelyek jöjjenek létre, hanem az is, hogy a rászoruló – e szerint az elképzelés szerint – ne csupán segélyezettek legyenek, hanem a támogatásért cserébe dolgozzanak. Először kis sebességgel, mankókkal vegye ki munkából a részét a rászoruló, és aztán fokozatosan térjen vissza a társadalomba.

Ez a társadalmi reintegráció kívánatos cél, nem? De miért nem fogadjuk el a jelenlegi foglalkoztatás politika, hogy a segélyezés rászorultsági alapon működjön? Miért feltétele a szociális támogatásnak a munkavégzés?

Nagyon sok kritika érte ezt feltételes támogatási rendszert, amely tulajdonképpen konzervatív elképzeléseken és elvárásokon alapul. A hagyományos jóléti társadalmaknak a

gondolkodói úgy vélték, hogy az elcsúszottnak segíteni kell, különösebb feltételek nélkül. A jóléti szolgáltatás nem munkáért jár, hanem azért, mert az érintett bajba jutott. Amerikában – a Nixon éra óta, – elterjedt az az előítélet, hogy a bajba jutottak tulajdonképpen nem szeretnek felállni. Ahhoz, hogy javítani lehessen a helyzetükön, rá kell venni őket, hogy mozogjanak, tegyenek ezért. Jobban fog illeszkedni a munka világába az, aki megdolgozik azért, hogy dolgozhasson. És ennek érdekében az sem elképzelhetetlen, hogy „rákényszerítsék” a munkára az embereket. A kényszernek számtalan válfaja működik Romániában és Magyarországon is. Ilyen elvileg pozitívnak is tűnő kényszer az például, hogy különböző továbbképzéseken vesznek részt a munkakeresők.

A továbbképzés a munkavállaló „korszerűsítése” is, nem?

Igen, azt jelenti, hogy alkalmassá tesz a munkavégzésre azt, aki erre korábban nem volt alkalmas. De az is benne van, hogy „ingyen”, automatikusan nem jár a segély, és a munka. Valamit csinálni kell érte, például beülni egy – nem feltétlenül hatékony – tanfolyamra. A közmunkaprogram ugyanilyen elgondolás mentén jött létre. Magyarországon tömegesen vesznek részt romák a közmunkában, és gyakran hallható elképzelés, hogy ennek révén legalább ezek az emberek „megtanulnak dolgozni”. Természetesen a mai munkarend, munkaszervezés és feltételek mellett nem lehet „megtanulni” dolgozni, mert ezek nem igazi munkahelyek. Ezek a 19. századi dologházi munka ilyen-olyan változatai, és ami működteti a programot, az nem korszerű gondolat. Húzódik mindemögött egy vita arról, hogy kit kell „megdolgoztatni”, és kit nem, mennyire méltányos az, ahogyan a támogatásra szorulókkal bánnak, egyáltalán mennyire emberi ez az eljárás?

Ha jól értem, akkor a probléma egyrészt az, hogy a szociális támogatást hogyan értelmezzük: feltételekhez szabjuk vagy a rászorulás mértéke alapján működtetjük? Ha pedig feltételekhez szabja a támogatást a szociálpolitika, akkor ez a segélyezés visszaszorítását, csökkentését is jelenti-e?

Azt kell felmérni, hogy a munkaerőpiac folyamataihoz ennek az egész kérdéskörnek csak érintőlegesen van köze. A munkahely a társadalmi háló fontos eleme, és a feladat az, hogyan lehet ebben megtartani a munkavállalókat, vagy visszasegíteni ehhez azokat, akik elvesztették a munkájukat. Gondoljunk csak bele, a '89 előtti időkben bármit, amit kapott a társadalomtól az ember, azt a munkahelyén keresztül kapta. Itt volt regisztrálva, lakást, tb-t, levegőt is a szerint kapott juttatásként, hogy hol dolgozott. Mondhatni, hogy ez a rendszer borzasztó volt, de aki dolgozott, az hozzájutott valamilyen integrációhoz. Ez fellazult, szétesett, százazrek és milliók számára elérhetetlenné vált. Ezért vonzó hívó szó ma a „munkaalapú társadalom”. Mert mögötte az a kérdés van, hogy hogyan lehet valahogy visszasegíteni a reális emberi környezetbe a kiszakadtakat. Az a nyugat-európai típusi jóléti rendszer, amely a rászoruló ilyen-olyan támogatását biztosította – vigyázok arra, hogy ne a segély szót használjam –, az olyankor jött létre, amikor nem volt strukturális munkanélküliség. A mostani azt jelenti, hogy nincs olyan tudása a munkavállalónak, amely alapján el tudna helyezkedni, szükség lenne a munkájára. Nem illeszkedik a „struktúrába”. Ez egy viszonylag új fogalom, mert annak idején, amikor az európai jóléti rendszerek létrejöttek Franciaországban, Nagy-Britanniában és Németországban, akkor inkább szezonális munkanélküliséggel szembesültek. A munkához való tudás ekkor nem évvált el, csak időn-

„Ma Magyarországon, Romániában, Szlovákiában azzal szembesülünk, hogy százazrek, milliók tudása tartósan alkalmatlan arra, hogy a modern iparban bármit csináljon” (Tamás Pál)

▷ként feleslegessé vált, így alakult ki az időszakos munkanélküliség. Ma Magyarországon, Romániában, Szlovákiában azzal szembesülünk, hogy százezrek, milliók tudása tartósan alkalmatlan arra, hogy a modern iparban bármit csináljon.

Tömegek vágnak a munka társadalmára, vagyis vissza a munka révén megszerezhető társadalmi biztonságra. Mi ígérhető a számukra?

Hosszú és bonyolult menetelésre van szükség. Mindenképpen azt kell tisztázni, hogy mit értünk foglalkoztatás, munkavégzés alatt? Lehet-e a munka idejét rövidíteni, fel lehet függeszteni, ugyanígy rá is lehet erőltetni valakire azt, hogy elvégezzen bizonyos feladatokat. Ilyen módon azt lehet imitálni, hogy valakik, akik korábban nem dolgoztak, most dolgoznak. A közmunka ilyen munkaimitáció, ami mögött tulajdonképpen segélyezés van, és ennek a segítségnek nincs köze a munkához, a munka által termelt javakhoz, értékekhez. A munkaimitáció a középosztálybeli konzervatív munkafelfogásból származik, e szerint – mint mondtam – a szegény ember maga tehet arról, hogy szegény, és nem a piac, a gazdaság folyamatai határozzák meg a helyzetét. A magyar kormány elképzelései ugyanezt sugallják: lépünk egy kicsit azoknak az embereknek a torkára, akik segítséget várnak. Így a feszültségek is csökkennek, és a költségeink is kisebbek lesznek.

A támogatásért végeztetett munka többbe kerül, mintha eleve a támogatást kapnák meg a rászoruló?

A segély folyósítása egyszerű, annyival jár, hogy dönteni kell, ki jogosult rá, és oda kell adni annak, akit megillet. A közmunkát azonban meg kell szervezni. Nem az a kérdés, hogy mennyi érték jön létre ennek révén. Hanem az, hogy ki, hogyan válhat közmunkássá? Ahhoz, hogy valaki bekerüljön a rendszerbe, regisztrálni kell, a munkavégzést, vagy annak az imitációját is adminisztrálni kell. És ez mind-mind sok pénzbe kerül. Az a legkisebb probléma, hogy nehezen kifejezhető az az érték, ami

így létrejön, inkább az, hogy mennyi a járulékos kiadás. A végeredmény, hogy aki közmunkásként dolgozik, az sokba kerül, viszont keveset keres, ráadásul a nem jól szervezett, alibi munkák révén nem is integrálódik sehova. Innen nincs tovább út. Nem lehet olyan tudást megszerezni, amely révén aztán a korábbinál jobb helyet talál a munkaerőpiacon.

Ha a közmunkaprogram nem segít, akkor mi a megoldás?

Romániára is igaz az, amit Magyarországon tapasztalunk: az új, technológiai munkahelyek zömét a nemzetközi cégek hozzák ezekbe az országokba. A segéd munkásnak, a hórúkkembernek ez nem jelent perspektívát. Ha nem képezzük ki az embereket, hogy versenyezhesse-e ezekért a munkahelyekért, akkor nem oldjuk meg a problémát. Ehelyett az ál-munkahelyekkel hamis illúziókat ébresztünk, átszervezzük a szegények életmódját, előírjuk hogy hajnalban mikor jelenjenek meg a teljesen felesleges munkahelyükön.

Tovább kell képezni a hórúkkembereket?

Egyrészt igaz, hogy az elhelyezkedésre váró munkaerő nem kis része Magyarországon is, Romániában is képzetlen. Másrészt – és ez legalább akkora probléma – a képzetlen munkaerő rendkívül helyhez kötött. A jelenlegi helyzetben a romániai munkanélküliek között tapasztalható egy számomra pozitívnak tűnő reakció. Az emberek – látván, hogy nem találnak munkát otthon – az utóbbi években nekiindultak a világnak oda, ahol van munkahely. Több millió ember teszi meg ezt a lépést azért, hogy dolgozhasson. Ez a cáfolata annak, hogy kényszeríteni kellene az embereket arra, hogy munkát vállaljanak. Mert íme, inkább elmennek Spanyolországig, Olaszországig, csak pénzt kereshessenek. Ez egyrészt remek, másrészt tragikus. Mert ennek az elvándorlásnak a végeredménye a társadalom szétesése. Ilyen körülmények a szomszédok megszűnnek szomszédok lenni, a családok tönkremennek. Ha volna tudatos szociálpolitika mindezek mögött,

akkor nem csak arról gondoskodnának, hogy fapados repülőjáratokkal a nyakukba vehessék az emberek a világot, hanem arra is, hogy hogyan tartható meg, erősíthető így a társadalmi integráció.

Vannak ennek jelei, hogy a megváltozott európai munkaerőpiacon, a növekvő mobilitás mellett lenne törekvés az integrációra? Ha igen, hol? A kibocsátó országokban? A befogadókban? Hogyan teljesít Románia, Magyarország – azok az országok, amelyeket tömegesen hagynak el saját állampolgáraik?

A szavak szintjén természetesen minden uniós tagországban van kohéziós szándék. Olyan országot nem ismerek, amely formálisan ezzel szembe szállna. A konkrét lépések azonban különböznek. Magyarországot, ellentétben Romániával vagy Szlovákiával, a 2008-as válság váratlanul érte. A többieket is megviselte a krízis, de kollektíven-pszichésen felkészültebbek voltak. A budapesti elitek azt gondolták, hogy az a fajta társadalmi leszakadás, amit Bulgáriában, Szlovákiában, vagy Romániában, esetleg Kelet-Magyarországon éveken át láthattak, az Magyarország középső és nyugati felén nem történhet meg. És amikor a gazdasági válság bebizonyította, hogy ez nagyon is lehetséges, akkor a jobb forgatókönyvben reménykedők pánikba estek. Évekig azt látták, hogy a tőke ebbe a térségbe jön, és abban bíztak, hogy a válság ellenére is jönni fog. Nem jött. Kiderült, hogy nem vagyunk elég olcsók, munkaszeretőek, fegyelmезettek. A befektetők inkább Kínába, Vietnámba mentek. Magyarországról elmentek a ruhayárrak előbb Romániába, majd onnan is tovább, Ukrajnába. És kiderült, hogy itt helyben kell kitalálni valamit. Ekkor erősödött meg a szegényellenesség. Ekkor vált általánossá a jelszó, hogy „dolgozz, különben nem kapsz semmit”.

Ha nem jön a tőke, nincs képzett munkaerő, viszont nő a szegényellenesség, akkor mit lehet tenni?

Elsősorban nem azt a magas technológiai környezetet kellene

Az, hogy milliók inkább elmennek Spanyolországig, Olaszországig, csak pénzt kereshessenek, ez egyrészt remek, másrészt tragikus. Mert ennek az elvándorlásnak a végeredménye a társadalom szétesése

pótolni, ami elkerüli a térséget, nem high tech munkahelyekre, hanem úgynevezett low-tech munkahelyekre lenne szükség. Van erre jó példa Finnországban, Svédországban, de az is követhető, ahogyan Indiában gondolkodnak. Ezekben az országokban „felaprítják” a munkahelyeket, hogy kevesebb pénzért ugyan, de többen dolgozhassanak. Biztos sokan ismerik azt a dokumentumfilmet az indiai építőtelepről, amelyen az építőanyagot emelőgépek helyett asszonyok, a fejükre szerelt kosarakban szállították. Mondhatni erre, hogy ez embertelen, de gondoljunk csak bele: így kaptak munkát, esélyt a megélhetésre. Ötszáz ember együtt olcsóbb volt, mint a daru.

Visszavesszük az ipari forradalmat?

Az életszínvonal javulását hosszú időn át végezhető munkával lehet biztosítani. Sem közmunka, sem munkanélküli segély sem más ilyesmi nem elegendő ehhez

Ez valódi munka, amely révén az embereknek van egy fenntartható, működtethető, fejleszthető munkahelye. Azon lehetne gondolkodni itt Közép-Kelet-Európában, hogy a meglévő munkaerőpiac hogyan osztható el méltányosabban. Hollandiában és Svédországban harmadolták a munkaidőt a válság alatt. Kevesebbet kerestek – az egyébként magas bérek csökkentek így – de megmaradtak a munkahelyek. Figyelembe kell venni azt, hogy ez a fajta elosztás nehezebb, mert eleve kevesebb a munkahely és kisebbek a bérek. Továbbá azt is, hogy ez a munkaerőpolitika az életszínvonal problémáját nem oldja meg.

Pedig mindenki az életszínvonal javulását várja a munka társadalmától...

Az életszínvonal javulását hosszú időn át végezhető minőségi munkával lehet biztosítani. Sem közmunka, sem munkanélküli segély, sem más ilyesmi nem elegendő ehhez. De ezek a megoldások példák arra, hogyan kezelhetők a társadalmi problémák, hogyan erősíthető az összetartozás. Volt már erre példa Magyarországon is. Amikor a válság miatt csökkentették az egyetemek finanszírozását, akkor az Eötvös Loránd Tudományegyetemen választás elé állították az itt dolgozókat: vagy elbocsátanak embereket, vagy csökkentik a béreket. Az ott dolgozók az utóbbit választották, és ez annak a jele, hogy működik a közösségi gondolkodás.

(Az interjú rövidített változata elhangzott a Marosvásárhelyi Rádió hullámhosszán)

HAVAS HENRIK

Menni kéne

Az azért nem véletlen, hogy Tusnádfürdőn mondta el Orbán Viktor azt a beszédet, amely alapján politikai ellenfelei szerint Magyarországon vége a liberális demokráciának. A miniszterelnök ugyanis Németh Zsolttal szinte hazajár oda. Magyarán van egy helyük, ahol otthon vannak. Ahol kialakult az a közösség, amely szívesen hallgatja meg őket, figyel és tapsol. Nálunk Kisorosziban csak az utóbbi pár évben legalább kétszer mondott beszédet a református templomban vagy annak kertjében. A pontos helyszínt nem tudom megadni, mert nekem oda nincs bejárásom. Mindenesetre a Fidesznek megvannak azok a „helyei”, ahol a hívek találkozhatnak, együtt lehetnek, együtt örülhetnek vagy szomorkodhatnak. A másik oldalnak nincsenek ilyen helyei. Nincsenek kopjafái, templomai, emlékhelyei, és nincsenek szimbólumai sem. Ami a legérdekesebb, az az, hogy Orbán Viktornak mindenre van embere. A milliárdokkal kipárnázott Századvég Alapítvány vezetője, Lánczi András professzor simán elmagyarázza, hogy Orbán illiberalizmusa nem antiliberalis. A miniszterelnöknek van olyan minisztere, Balog Zoltán személyében, aki szerint a magyar cigányokat nem Magyarországról, hanem Ausztriából vitték Dachaubá (ezek szerint nem is volt Anschluss?) Rendelkezésre áll Schmidt Mária történész, aki a Magyarországot szimbolizáló Gábrriel arkangyalra támadó madárban képes nem felismerni a ma is német nemzeti szimbólumnak számító birodalmi sast. Folytatnám a sort Navracsics Tibor külügyminiszterrel, jövőendő EU-biztossal, vagy említhetem a minden jogi ellentmondást feloldani képes ifjú Gulyás Gergelyt. De nem érdemes. Van még néhány értelmiségi Orbán körül, de nem igazán számítanak.

Orbán azt mondta Tusnádfürdőn, hogy „eljön a mi időnk”. Kiknek is? Hát annak a nagy és egyre bővülő vidéki holdudvarnak, amelynek éppen Orbán Viktor az embere. Amikor 2010-ben megalakult az első kétharmados parlament, kérdeztem egy régi tudósító kollégámat, hogy milyenek ezek. Sőhajtott, s csak annyit mondott, „ha lát-nád, hogy esznek”. A múltkor képeket láttam az interneten, hogy hogyan öltöznek. Jézus Mária! Láttam már valaki Tállai András államtitkárt öltönyben? A polgármesterektől a hivatalsegédig ma már minden hivatalos ember megbízhatónak számít. Seszták Miklós frissen kinevezett miniszterrel vagy éppen Rogán Antal frakcióvezetőről sorra jelennek meg magyarázatra váró hírek: vagyonosodás, offshore cégekkel kapcsola-

tos hazudozás...nincs és nem is lesz válasz. Valóban eljött az ő idejük. Régi barátom, aki egyik vezetője a kormánypárti közszolgálati médiának, arra a kérdésemre, hogy miképpen tud kiszolgálója lenni ennek a velejéig rothadt kormánypropagandának, azt válaszolta, gyomorral ugyan nem nagyon bírja, de a szemével egészen jól látja azt a hét számjegyet, amely a fizetési papírján van. Akik arról üvöltöznek, hogy Orbán diktátor, azok nem ismerik. Ő az a vidéki fiú, aki – ő fogalmazott így – ha később születik húsz évvel, ma legfeljebb traktoros lenne a felcsúti térszében. A házától tíz lépésnyire felhúzott stadiont még akkor néztem meg, amikor az utolsó simításokat végezték rajta. Szembejött velem Mészáros Lőrinc polgármester, a nyolcvanvalahányadik leggazdagabb magyar. Mosolygott és azt mondta, szereti a műsoraimat. Nemrég az ATV riportere azt a kérdést tette fel az utca emberének, hogy beiratkozna-e egy milliárdosképző tanfolyamra. A kérdést mindenki komolyan vette. Még azon sem lepődtek meg, hogy először gáz- és vízvezetékcsatlakozást kell tanulni.

Annak idején az egyetememen a professzorom feltette a kérdést: „nos, uraim, mi történt volna, ha az arcole-i csatában elesett volna Napóleon?” A választ tudjuk: a jakobinus diktatúrát követő zűrzavarban jött volna egy másik tábornok. Mert Franciaországnak egy erőskezü tábornokra volt szüksége. Nekem úgy tűnik, nekünk, magyaroknak Orbánra van szükségünk. Az EUSTAT adatai szerint az életminőséget tekintve Magyarország a 28 EU-tagállam közül a 27. helyen áll. Csak Bulgáriában rosszabb a helyzet. Tulajdonképpen senki nem ért semmit. Ha azt hitted, hogy az információs társadalom korában élsz, akkor azt mondják, a munkaalapú társadalom Orbán Viktor jövőképe. Ha azt hiszed, hogy tekintetünk Párizsra vetjük, akkor tévedsz, mert a fókuszban Moszkva van. Ha még mindig ott tartasz, hogy a gazdasági válságot csak a működő piacgazdasággal rendelkező fejlett országok képesek túlélni, akkor azt olvasod, hogy a követendő minta Törökország, Szingapúr és Oroszország. Vannak, akik velem együtt nem értenek semmit. Tamás Gáspár Miklós filozófus szerint a fiatal szakmunkás réteg, a fiatal értelmiség tömegesen menekül az országból. Nekem nemcsak szakmunkás bizonyítványom van, de egyenesen mester-szakmunkás diploma van a birtokomban, és ezek mellé még egy jogász doktori címem is. Úgy tűnik, nekem is menekülnöm kellene, de egyvalami nem stimmel: már nem vagyok fiatal. Illetve: lehet, hogy akkor is?

Úgy tűnik, nekem is menekülnöm kellene, de egyvalami nem stimmel: már nem vagyok fiatal. Illetve: lehet, hogy akkor is?

Vándorszínház a Bánságban

Nem a tér a fontos, hanem a játék

Bánsági Vándorszínház alakult, amely bejárja Temes és Arad megye falvait, kisvárosait, viszi a magyar színházat oda, ahol évtizedek óta nem láttak magyar nyelvű előadást. Aszalos Géza, a Vándorszínház szakmai vezetője összefogott Molnár Zsolt képviselővel, a temesvári színházzal, a Theatron Egyesülettel, Mátyás Zsolt színész-rendezővel, a lelkesedést meg biztosították a kolozsvári és vásárhelyi színis hallgatók. Kellet még egy jó darab is. Mikor mindez megvolt és pénz is került, elindult a trupp. Két napra SIMON JUDIT is csatlakozott a komédiásokhoz.

Sminkes és
tükör hiányában
egymást készítik
elő az előadásra

Ebben az elő-
adásban,
ott kint
az udvaron
megvalósult
az, amit
a szak-
emberek
úgy hívnak,
alternatív
térben
színházat
alkotni

Hagyok csapat-paport, és elindulok a Bánsági Vándorszínház nyomába. Mátyás Zsolt arról biztosít, jól érzem majd magam, és igaza lett. Kicsi szolgálati kocsinkkal igyekszünk, hogy Óteleken utolérjük a Vándorszínházat. Előzőleg Orbán Enikőval, vagy ahogy a csapatban nevezik, a tanya anyával egyeztettem, mikor és hol találkozunk. A 24 éves lány feladata, hogy szervezzon, egyeztessen a helyszínek elöljáróival vagy a pappal, attól függően, éppen ki fogadja a vándorszínészeket. Enci civilben dramaturg, drámaíró, a temesvári színház PR-osa. Július elejétől augusztus közepéig mindenek. Letárgyalja a szállást, a játszóhelyet, az étkezést, figyel, hogy mindig legyen ásványvíz

A
vándorszínészek
ezermesternek is
kell lennie

és cigaretta, de ha kell, világosít, vagy jelmez javít. Teszi ezt nyugalommal és derűsen, szerintem álmában is mosolyog. Útközben beszélünk telefonon – amikor éppen olyan helyre áll, ahol van jel is – és mondja, terven felül beiktattak egy előadást Csákon. Az öregotthonban adják elő a rövidített változatot, a zenés részeket. Az otthon arról nevezetes, hogy itt él a már nagyon idős Ferenczi Annamária színésznő. Mindenki Majukája fénykorában igazi díva volt, gyönyörű és tehetséges. Magyarláposon született,

Kolozsváron nevelkedett orvos családban, úgy hatvan esztendeje Váradon kezdte pályafutását, majd Temesvárra szerződött, ahonnan 30 év után vonult nyugalomba. Csak papíron volt nyugdíjas, mert tovább játszott, a társulat imádta és imádja most is. Gyakran látogatják, vigyáznak, hogy mindene meglegyen.

Egyelőre úton vagyunk, Temesvárig minden rendben, aztán jól eltévedünk. Emberfia nem tudja, hol van Ótelek. Erre, arra, amarra, még egy taxis is rossz irányt magyaráz el. Enci

Bánsági Vándorszínház

Plautus–Mátyás Zsolt: Casina

Devecseri Gábor fordítása nyomán

Rendező: Mátyás Zsolt

Zenszerző: Kiss Attila

Díszlet és jelmez: Albert Alpár

Játszák:

Kocsárdi Levente (Temesvári Csiky Gergely Színház), Aszalos Géza (Temesvári Csiky Gergely Színház), Pálffy L. Péter (rendezői szak – Marosvásárhely), Mihály Csongor (e.h. harmad év – Marosvásárhely), Lenstyák Ildikó (e.h. első év – Kolozsvár), Fekete Ágnes (e.h. első év – Kolozsvár), László Réka (e.h. első év mesteri – Kolozsvár), Benczi Tekla (Színitanoda – Nagyvárád)

▷ székelyföldi, nemrég jött Temesvárra, ő sem tudja elmagyarázni, merre menjünk. Szórványvidék ez, kevesen tudnak magyarul, ők sem mindig jól. Ha a szomszéd falu nem Ótelek, akkor nem tudják, hol van. Végül kikeveredünk Csákra, vagy ahogy a legtöbben ismerik, Ciacovára. Végül is nem rossz, ide jöttünk volna Ótelekről, ha megtaláljuk.

Előadás az öregotthonban Hamarabb érkezünk, körülnézünk. Az alig kétezer lelkes Ciacova városi rangban omladozik. A régi épületek a bécsi szecesszióról árulkodnak, valamikor szép kisváros lehetett. A közepén hatalmas park, egyik oldalán betonkereszt, háborús emlékmű, másik oldalán apró, egészalakos klasszicista Mária szobor. Az étterem valamikor lakás vagy kaszinó lehetett, a két apró szobájában színesen pompáznak a szecessziós díszítések, és a flekken is finom.

Megérkeznek a vándorszínészek, irány az öregotthon. Az idős emberek kinn ülnek már az udvaron, várják az előadást. Közöttük él a múltban Maja. Strassz fülbevalója emlékeztet a dívára. Aki azt mondja, hogy az öregség szép, az hazudik. Gyorsan üdvözljük egymást tanya anyával, nagy ölelést kapok Kocsárdi Levente színművésztől, és bemutatkozunk egymásnak a fiatalokkal. Most csak azt látom, hogy szépek és lelkesek, aztán az előadások során kiderül, nagyon tehetségesek is. Pillanatok alatt kipakolnak, előkerülnek paravánok, néhány lámpa, kezdődhet az előadás a virágos udvaron.

Ameddig a színészek készülődnek, egy középkorú, katolikus lelkész foglalkozik velem és a kollégámmal. Ő Heinrich János tisztelendő, amilyen jókedvű, meg nem mondanám róla, hogy egyházi ember. Amúgy Óteleken ő a házigazdánk.

Az idős embereknek tetszik az előadás, de nem újdonság nekik, Majuka okán máskor is jönnek fiatal színészek szórakoztatni őket. Mialatt a lakók és a társulat falatoznak, beszélgetnek a szép, nagy kertben, mi körülnézünk a házban. Valaki elmondja, az egyházé az otthon, Németországból érkezett minden, még a falak is. Benn tisztaság és rend, világos szobák, minden puritán és csendes.

A nézőtérről
szolgáló udvaron
az idősek
otthonának lakói

Telt kert a főpróbán Indulunk Ótelekre, ott a plébánia panziójában lakunk, és a tisztelendő meghívja a társaságot vacsorára. Az előadást az udvaron tartják, előtte van idő kicsit beszélgetni.

Orbán Enikőnek is van szusszanásnyi ideje, el is bújunk a szobámba, hogy ne találja meg senki, valami újabb megoldandóval. Elmeséli, hogy Nagybodófalván van a táborhelyük, az ottani iskola báltermében próbáltak három hétig. Mivel a terem visszhangos, kiköltöztek az udvarra, úgyis inkább szabadtéren játsszanak. Amikor esett, becicelődtek. Az osztálytermeket átalakították hálósobákká, ott aludtak emeletes ágyakon. Szomorúan meséli, hogy Óteleken öt évvel ezelőtt építették ezt az iskolát, de soha egyetlen gyerek sem tanult benne. A szórványban kevés a magyar gyerek, amikor indult volna az első tanév, összevonták az iskolákat. Teljesen azért nem elhagyatott, néha táborokat szerveznek benne.

A faluban megkedvelték a komédiásokat, a tiszteletes asszony – a néhány hónapja elhunyt lelképásztor felesége – vitt nekik ágyneműt, evőeszközt, tányérokat, poharakat, gázpalackot. A főpróbára összegyűlt a falu népe, a kocsmáros a kocsmáját is vitte a templomkertbe. Július 18-án ott lett volna a bemutató is, de vihar támadt, zuhogott az eső.

Mindenes művészek Enci el, én ki a teraszra, ahol a fiatalok jóízűen falják a jéghegy dinnyét. Jó is abban a rekkenő hőségben. Ismerkedünk. Mesélnek magukról, családjukról, az álmaikról. Zömük még elsőéves, sőt, Tekla csak jövőre érettségizik. A min-

dig aktív Csongi bábszakkon végezte a harmadévet, rá is vár még a mesteri. Az „idősebb” korosztályt Kocsárdi Levente, Aszalos Géza és Pálffy L. Péter képviseli. Péter rendező szakon végzett.

Megjelenik Enci, ebből mindenki tudja: készülni kell az előadásra. A Vándorszínház sajátossága, hogy mindent a társulat csinál. Albert Alpár a temesvári színház díszlet- és jelmeztervezője maga készítette el a díszleteket. Szó szerint fűrt, faragot, kalapált mindent, amit kellett. Csak azért nem ő varrta a jelmezeket, mert nem tud bánni a tűvel és cérnával.

A színészek kezelik a hang- és fénytechnikát, aki nincs színpadon, az hangosít, világosít, teszi, amit kell. Ameddig a fiúk a díszletet és a színpadtechnikát szerelik, a lányok előkészítik a jelmezeket és a kellékeket. Aztán egymást kezdik sminkelni, tükrök nincs se közel, se távol. Egy autó társaságában öltöznék át a garázsban. Minden készen áll, a szereplők a takarászként is szolgáló lepedő mögött várják a kezdést.

Jön a polgármester Temes megye magyar alprefektusával, és jönnek a falusiak, egyre jönnek. Jó lehet a forgalom a szemközti vegyesboltban, mindenki üdítővel és pattogatott kukoricával érkezik. A gyerekek cukorkás zacskót szorongatnak. A nézők ügyesen bekenik magukat valamivel, rájövök, szúnyogriasztó krémmel. Én csak hessegetem őket szorgalmasan. A színészek is.

A színház lényege Elkezdődik Plautus–Mátyás *Casina* című vígjátéka. Nagyszerű vásári komédia szerelemről, félreértésekről, ravasz szolgálkáról, csalfa férjről és bosszúálló feleségről. A szöveg kicsit pajzán, a játék is, de a jó ízlés határán belül. Utalások a görög és római mitológiára, de aki nem klasszika-filológiát végzett, az is remekül szórakozik. Fiatalos, életteli játék, annyi teatralitással, amennyi egy vásári komédiához kell. Árnyjátékkal, dalokkal, gitárkísérettel, remek díszlettel és jelmezekkel, sok humorral. Tehetséges rendezés és színészi játék. És fegyverem, egymásra figyelem a színpadon és azon kívül. Ebben az előadásban, ott kint az udvaron megvalósult az, amit a szakemberek úgy hívnak, al-

Egy catering cég hozza az ebédet Temesvárról. Először elkezdik találgatni, mit rejtenek a zárt dobozok, s miután ez kiderül, elmondják a maguk asztali áldását: „Világodból új világot, segíts Uram, hogyha látod. Ámen”

ternatív térben színházat alkotni. Magyarul valahogy így szól ez: nem a tér a fontos, hanem a játék. Mert ez a lényeg. A Vándorszínház szívből játszott. Őszintén, örömmel, és örömmük átragadt ránk, a nézőkre.

Hatalmas taps jutalmazta őket, gratulációk, közös fotózkodás. A nézők soraiban egyaránt ültek magyarok és románok, és mindenki jól érezte magát. Egy románul beszélő lány közös fotót kért a színészekkel, egy magyar nő megköszönte az élményt. Szép volt. Előadás után kezdődik a pakolás, a fiúk lebontják a díszleteket, a lányok a jelmezekkel és kellékekkel foglalatzkodnak, minden a helyére kerül, mert másnap indulás tovább.

A vacsora pompás és bőséges, a tisztelendő pajzán viccekkel szórakoztatja a fáradt társaságot. A teraszon még beszélgetek egy sort a fiatalokkal az előadásról, és a színházról általában. És arról, hogy amit ők tesznek, az a színház lényege.

Háromkor veletek ugyanott

Reggeli után indulunk Zombolyára. A mikrobuszban mesélik, tegnap jó dolguk volt, kényelmes ágyban aludtak, meleg vízzel zuhanyoztak. Jó lesz Zombolyán is, ott motelben alszanak, s ott is van fürdőszoba. Korábban aludtak már tornateremben, kultúrházban. A biztonság kedvéért mindenkinek van hálósákja.

Aszalos Géza és Pálffy L. Péter korábban vendégszerepelt a vajdasági Tanyaszínháznál. Mesélik, ott csűrökben, padlásokon, szekér alatt aludtak, és a mosakodás is akrobatikus képességeket feltételezett. Péter mondja, akkor hat hét alatt egyszer aludt ágyban.

Zombolyán betekintést nyerek a vándorszínház rituáléiba. Az ebéd szent. Mindennap délután három órákor összegyűl a társaság, aki elkészik, arra csúnyán néznek. Körbeülnek azt, ami éppen van. Zombolyán egy asztalt a kultúrházban. Megérkezik az ebéd, egy catering cég hozza Temesvárról. Először elkezdik találgatni, mit rejtenek a zárt dobozok, és miután ez kiderült, elmondják a maguk asztali áldását: „Világodból új világot, segíts Uram, hogyha látod. Ámen”. Azt mondják, ez a biztos pont az életükben, minden ebéd előtt vagy után történik.

Az ebéd, mint közösségformáló esemény

Egy maroknyi fiatal és három tapasztalt színházi ember megmutatták, hogyan kell közösséget építeni, hogyan válik a színház megőrző erővé, és mit jelent az, hogy közös játék

Jelenet a Plautus-darabból.

Zombolyán több német szót hallani, mint magyart, a néző is kevesebb, talán azért, mert délután öt-kor kezdődik. Előadás után megható jelenet: egy idős úr a televíziós kollégának mondja, húsz éve nem látott magyar színházi előadást. És bizony elhomályosodik a tekintete.

Vajdasági mintára Aszalos Géza színművész, a Bánsági Vándorszínház szakmai vezetőjének szavaira gondolok, akivel ebéd előtt beszélgettem. Ő azzal indokolta a Vándorszínház szükségességét, hogy a kis szórványtelepülésekre évtizedek óta nem jut el magyar színház. Igaz, román sem.

A modell a harminchét éve sikeresen működő vajdasági Tanyaszínház. Nyáron felkerekednek és elindulnak színházat játszani. Jönnek hozzájuk színészek, színészhallgatók és neves rendezők. A Tanyaszínház a kőszínházi előadások elől is elvisz díjakat a fesztiválokon.

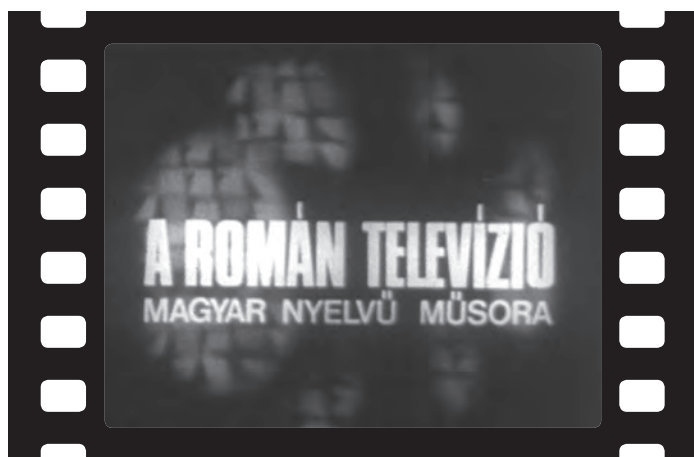
Aszalos tanyaszínházi élményei után eldöntötte, mifelénk is kell egy vándorszínház, hisz a Bánság a szóránymagyarság szempontjából nem sokban különbözik a vajdaságitól. Beismerem, nem ért meglepetés-

ként, hogy júliusban és augusztusban vándorútra indulnak, a tervekről Aszalossal, és Mátyás Zsolttal már a temesvári TESZT fesztivál idején beszélgettünk. Akkor tudtam meg, hogy már tavaly szerették volna elkezdni, de nem nyertek a pályázatokon. Tanultak a kudarcból és immár nem egyedül vágnak neki a projektnek.

Szövetkeztek Molnár Zsolt parlamenti képviselővel, a Temes megyei RMDSZ-szel. Mindenki, aki dolgozik a Vándorszínházban, megkért: írjam meg, milyen sokat segített a fiatal politikus. Ő javasolta, hogy Andrásy Noémi projektfelelős írja meg a pályázatokat. Tudhat valamit a hölgy, mert amit megpályáztak, azt megnyerték. A legtöbbet az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalától (DRI) nyerték, ezért mondja nevetve Zombolyán Aszalos, hogy az előadás és a turné „producere a román állam”. Jött egy kis pénz a román művelődési tárcától is. Beszállt a szervezésbe a Bánsági Közösségért Egyesület, a Theatron Egyesület és a temesvári Csiky Gergely Színház. Ez utóbbi adta a fénytechnikát, a díszletet, jelmezeket, kellékeket, utánfutót a szállításhoz. Tizenhat előadás ugyanannyi települést jelent. A polgármesterek, a művelődési ház és iskolaigazgatók, kultúráért felelős helyi tanácsosok segítették a munkájukat játszó hellyel, a közösség értesítésével.

Hosszú távra terveznek, szeretnék minden évben egy-egy új előadással elmenni a szórványban élő magyarokhoz. A színművész szerint az is fontos része a Vándorszínháznak, hogy a fiatalok olyasmit is megtanulnak, amit nem oktatnak nekik a főiskolán. Például díszletezni, maszkot készíteni kartonból, mindig más térben, más körülmények között játszani.

Annyit hallottam korábban a szép szölamokat, hogy a színház közös játék, közösséget kell építeni, a színház megőrző erő, hogy egy idő után elengedtem a fülem mellett. Kellott két nap vándorlás a Bánsági Vándorszínházzal, hogy e kijelentések megteljenek tartalommal. Mert egy maroknyi fiatal és három tapasztalt színházi ember megmutatták, hogyan kell közösséget építeni, hogyan válik a színház megőrző erővé, és mit jelent az, hogy közös játék.

45. MAGYARADÁS

ÉVES A ROMÁN TELEVÍZIÓ BUKARESTI MAGYAR NYELVŰ ADÁSA

MAGYARADÁS 45:

Gyimesek a tévében

Augusztus utolsó két napjára a Gyimesekbe, Hidegségre költözik a bukaresti MAGYARADÁS. Itt szervezik meg a Túrós Puliszka Fesztivált, amelynek során a környék apraja-nagyja, s az elszármazottak a csángó hagyományok előtt tisztelegnek. A 45 éves MAGYARADÁS termése legjavát viszi el a térségbe. A szabadtéri előadás az egykori Kalákák mintájára épül, a kivetítőn látható valami-

kori táncház újraéled a hidegségi Fatányéros panzió udvarán.

Fellépnek a Hargita Nemzeti Székely Népi együttes zenészei és táncosai, a gyimesbükki hagyományőrzők és adatközlők: Kallós Zoltán, Könczei Árpád, Györfi Erzsébet, Bokor Imre, Pávai István, Szalay Zoltán, Tankó Eszter, a Zakariás testvérek, Vaszi Levente, Kicsi Kótáék, a Zerkula együttes, valamint a Budapesti Ze-

neakadémia Népzene és Néptánc Tanszékének diákjai.

Vasárnap elkészül a születésnap puliszka is, torta helyett túrós puliszkával köszöntjük a román köztvé 45 éves magyar adását.

Szeretettel várunk mindenkit, jöjjenek el, ünnepeljenek velünk!

AZ RTV BUKARESTI
MAGYAR ADÁSÁNAK SZERKESZTŐSÉGE

5. kolozsvári magyar napok

2014. AUG. 17-24.

SZERVEZŐ

EXPERIDANCE

ILLÉS 50

QUIMBY

SZIMFONIK LIVE

KISCSILLAG

DINAMIT

IRIE MAFFIA PÉTERFY BORI
HEAVEN STREET SEVEN P.A.S.O.

PALYA BEA

TAMÁS GÁBOR

BRÓDY JÁNOS

100 FOLK CELSIUS

PARNO GRASZT

MR SZIMFONIKUSOK

ATILLA FIAI TÁRSULAT & VARGA MIKLÓS

TAKÁTS TAMÁS BLUES BAND

KALAPÁCS

TOKOS BAND

16. SZENT ISTVÁN-NAPI NÉPTÁNC TALÁLKOZÓ • VÁSÁR
GYERMEKPROGRAMOK • HANGVERSENYEK • FILMEK
KIÁLLÍTÁSOK • IRODALOM • BORBEMUTATÓK • SZÍNHÁZ

ÓPERRENCIÁN
INNEN ÉS TÚL

INGYENES

www.magyarnapok.ro

facebook.com/magyarnapok